

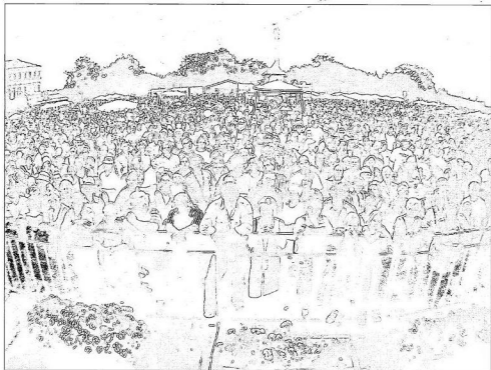
BAJAI HONPOLGÁR

Várostörténeti és Környezetvédő lap

2003. augusztus

XIV. évfolyam 8. (154.) szám

Ára: 200 Ft

Fotó: Gyulavári József

A HALÁSZLÉ ÜNNEPE A HALÁSZLÉ FŐVÁROSÁBAN

2003. július 12.

Képrportunk a 11. oldalon

Négy bajai képzőművész sikeresen szerepelt megyei és országos tárlaton

Örömmel adhatunk hírt a Bajai Honpolgár hasábjain egy a közelmúltban lezajlott, de a közeljövőben folytatódó rendezvényről, melyen négy bajai amatőr képzőművész szerepelt nagy sikerrel. Az AMATOR ARTIUM XVIII. Országos Képző- és Iparművészeti Tárlat Bács-Kiskun megyei kiállításán közel 90 alkotó, köztük Dunay Terézia, dr. Kincses Ferenc, Lőrincz Gergely és Rendes Béláné alkotásaiban is gyönyörködhetett a közönség Kecskeméten 2003 május-június havában. A tárlat országos kiállítása 2003 október-november havában lesz Budapesten, ahol a megyei tárlat több mint 100 alkotásából mutatják majd be a legjobbakat, köztük Rendes Béláné Ellenfényben c. munkáját.

Mind a négy alkotónak sok szeretettel gratulálunk, s a Honpolgár olvasóinak ezúton szeretnénk bemutatni a díjazott alkotókat és alkotásokat.

Dunay Terézia Baján született 1954-ben. A III. Béla Gimnáziumban érettségizett, majd óvónő lett. Pécsen és Kecskeméten dolgozott néhány évig, 1979-től ismét Baján él. „Féltérülő, igen érzékeny lelki gyermek voltam – írja. Sokat olvastam, töprengtem, elsősorban Michelangelo és Galilei élete érdekelt és a zeneszerzőké. Így a kötelező iskolai olvasmány helyett ezzel foglalkoztam. Rajzból mindig ötlet kaptam.” A képzőművészet iránti vonzódása az 1980-as évektől datálható, s ebben a

legnagyobb ösztönzést a Kiskunhalason lakó Diószegi Balázs festőművésztől kapta. Bajáról Kiskunhalasra költözött és mestere, barátja, Diószegi Balázs mellett vált 1980-tól a képzőművészet több műfaját művelő alkotóvá. Mindennapi életformája a háztartás, miközben fest, szobrokat farag és verseket ír. 1995-ben saját költségén verseskötetet is megjelentetett „Vágy a végtelenhez” címmel. „A szeretetet festem – vallja – és hiszem, hogy ez az Istenről kapott ajándék összekapcsolja az embereket.”

Dr. Kincses Ferenc 1934-ben született Párizsban. Kaposvárott és Győrött tanult rajzot és festészetet, s már 12 éves korában nagyméretű dekorációkat, akvarell és pasztell képeket készített, de ügyesen alkalmazta a szén és grafit technikát is. Az 1950-60-as évek igen termékeny korszaka, ekkor főleg olaj és pasztell képeket készített.

A hetvenes évek alkotói korszaka visszafogottabb, viszonylag kevés olajfestményt készített. Kazettás mennyezetre tervezett ekkor festményeket, melyben sárkózi népi motívumokat és a bajai halászelethez kapcsolódó jeleneteket ábrázolt.

Hosszabb szünet után az 1990-es években vett újra ecsetet a kezébe. Napjainkban igen termékeny alkotó (2003-ig kb. 3000 művet készített), eddig 17 egyéni és 3 csoportos kiállításon mutatkozott be.

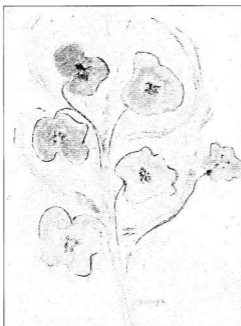
Dr. Kincses Ferenc éveken át kereste az önálló gondolkodás és kifejezés útját. Ugyanakkor a tudást szomjazó emberként szabadidejében járta a múzeumokat, kiállítótermeket és természetesen a képzőművészeti kiadványok oldalainak ezreit.

Legjelentősebb alkotásai a spontán látásra épülnek – amely lényegében naiv szemléletre vall. Akkor igazán szuggesztívek alkotásai, amikor nem befolyásolja semmiféle művészeti iskola vagy módszer, amikor gondolkodása mentes mindenféle művészeti kultúrától és minden előítéllettől.

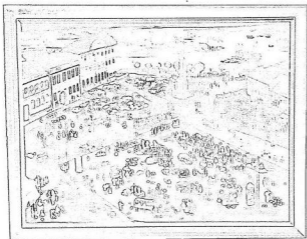
Képei festői eszközökkel készített elbeszélések, mesék, amelyben egyaránt fontos helyet tölt be az ember, az állatvilág és a természet. Ragyogó, tiszta színeivel, behatárolható formáival, a nyugalmat, derült érzést, kiegyensúlyozott kompozícióival a valaha létezettnél szebb világot teremt, melyben mindnyájan jól érezzük magunkat.

Művei magüzenyelméknél és közintézményeknél találtak otthonra: Baján, Budapesten és külföldön is.

Lőrincz Gergely a bukovinai Istenegység faluban született 1932-ben. Anyai nagyapja ezermester volt. Többek között zenész is, aki maga készítette a saját hegedűjét. Székelynadrág-(harisnya) szabó,

Dunay Terézia: Pipacsok

Dr. Kincses Ferenc: Bajai nagypiac

asztalos, bogárné, fűszékészítő és még sok más is. Lőrincz Gergely tőle örökölhette tehetségét, s maga is készített magának kezdetleges hegedűt. Amikor pedig hozzájutott egy igaziboz, megtanult magától hegedülni, hallás után.

A II. világháború, az 1940-es évek történelme a Lőrincz család életébe is ugyanúgy belezokolt, ahogyan a többi istenszékbe. A család öt éven keresztül vándorolt, menekült. Lőrincz Gergely 14 éves, amikor a család végleg letelepedett Csátalján. Ő is munkára volt fogva otthon, de füres percelben ösztönösen rajzolásra vonzotta minden egyes füres felület: a dísznőpajta hátsó, meszelt fala vagy egy üres, összegyűrt csomagolópapír. Mint a legtöbb autodidakta, kép után másolt portrékat.

A katonasévek, majd az 1956-os események után, az azt követő kilátástalan évek elől külföldre menekült: dolgozott belga bányában, németországi erdőgazdaságban, megtanult franciául és németül, majd postahivatalnokként dolgozott Münchenben nyugdíjas koráig.

Utána hazatért és Baján telepedett le. Először életében lett ideje, hogy képezze magát: hat évig járt a Rudnay-körbe, B. Mikli Ferenc tanítványa volt.

Lőrincz Gergely a II. világháborút és az azt követő évtizedeket nagy fizikai és lelki megpróbáltatásnak élte meg. A megpróbáltatások azonban csak megerősítették benső világába vetett hitében, megszilárdították festői küldetésében.

Lőrincz Gergely így vall önmagáról:

„A festészet, ha nyereségvágytól, spekulációtól mentes, akkor szentség. A nyolcadik szentség. Hiszem, hogy nemesebbé teszi az íranta magát nyitva tartó embert, aminek segítségével emberi gyarlóságai főlé emelkedhet. Azért is áldom Istenemet, mert nem vagyok arra utalva, hogy képeket kelljen mindenáron eladnia. Akinek mondanivalója van, csak tiszta szívvel kezdjen festeni, nem gondolva arra, hogy meggazdagodhatik belőle. Ez a lélek tápláléka, nem kenyér-szalonna. Én csak csináltam valamin, amit muszáj volt csinálnom.”

Rendes Béláné, Kati néni Baján született 1927-ben. Itt szerzett diplomát a tanítóképzőben 1946-ban. Ezt követően Bajaszentistvánban tanított 1959-ig, közben 1952-ben elvégezte Pécsen a testnevelés

szakot (ezt kevesen tudják róla), majd 1956-ban a szegedi Tanárképző Főiskola rajz szakán diplomázott, 1966-ban pedig a József Attila Tudományegyetem Bölcsész karján pedagógiai képzést szerzett. A Rudnay-kör tagja 1951-1956 között, a Hajósi alkotótábor alapító tagja.

Az ötvenes évektől napjainkig festőtáborok, nyári alkotótételek (többek között Tokaj, Karapancsa, Kárász) rendszeres résztvevője. 1959 és 1983 között (nyugdíjazásáig) a vonatkereti Gyakorló Iskolában tanított. Négy évtizedet átívelő művészetpedagógiai tevékenysége módot adott számára a hivatás, a művészet alapkérdéseinek elmélyült tanulmányozására.

Milyenek alkotásai? Egyszerűek, őszinték és szuggesztívek, mint ő maga. A rácsodálkozás, az öröm, a humánus, az elmulás keserűsége egyszerre van bennük jelen. Ismeri a mesterség feltételeit, és ez felbátorítja, hogy néhol kissé szándékoltan naiv köntösbe bújjék.

Naiv köntösbe bújjék, vagyis a naiv művészek eszköztárából is merít, mert a kifejezés őszintesége, a sokszorosan komplex mondanivaló kényszeríti ki belőle a „torzításokat”. A felszín megkövesedett

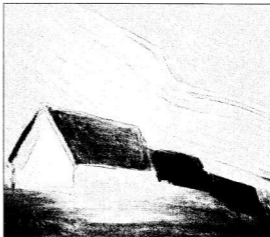
Lőrincz Gergely: Apám

kérge alá fúrja be magát. Mindenképpen ő a játékmester, a valóságból lezúrt motívumai az ő belső világán át rendeződnek képpé.

Festményei figurális felfogásúak, de mögöttük és bennük erős tartalmi és érzelmi feszültségek érezhetők. Tájéképek, arcképek, csendéletek különös megfogalmazásban jelennek meg képein. Kicsiny szellete a világnak az, amit képein fölmutat, ám ezt a szelétét a mélyéig ismeri. És ismeri önmagát is. Egy etikus élet és életmű tapasztalatai összegződnek fiatalos lendülettel és lényegláttató egyszerűséggel megfestett képein.

A bölcs emberek eszejárása az övé, melyben számára sosem az a kérdés, miként fejezze ki a korát, mert tudja jól, hogy a kor szelleme bennünk él, s ha magunkat híven fejezzük ki, akkor a korról is szólunk.

Kovács Zlita

Rendes Béláné: Tanya

III. Béla Gimnázium Színistúdiója Argentanban

A zene és a tánc ereje óriási: nemzetek képes összekötni, nyelveket mindenki érti, pillanatok alatt mosolyt csal az emberek arcára, könnyecsképet a szemükbe. Ünnepeit hoz a szürke hétköznapokba, barátságokat, közösségeket teremt. Aki egy kórus, színjátszó kör vagy egy táncsoport tagja, mindezt jól tudja. Mi, a III. Béla Gimnázium Színistúdiójának tagjai is átéljük ezt nap mint nap, s nemrég, argentinai vendégszereplésünk alkalmával ez az érzés tovább erősödött.

A történet tavaly nyáron kezdődött, mikor Baja testvérvárosából, Argentanból vendégek érkeztek városunkba. A szervezett programok között a Polgármesteri Hivatal felkérésére szerepelt egy olyan koncert is, melyet társulatunk szólistái adtak közösen egy francia testvérpárral a Kis Széző templomban. A zenés est nagyon tetszett francia barátainknak, így a koncert végén meghívták társulatunkat a következő nyárra Argentanba. A meghívást a búcsúesten (ahol egyébiránt ismét felléptünk) a BajArgentin testvérvárosi kapcsolatot vezetői is megerősítették, így már biztos volt: jövőre utazunk Franciaországba!

A tanév folyamán az címűt évekhöz hasonlóan lelkesen dolgoztunk, készültünk új produkcióinkra (Bélás Show, Zabhegyező, Csaldóba nem üt a mennykő), melyeket aztán be is mutatunk városunk né-

zőinek. Ahogy közeledett az indulás napja, egyre izgatottabbak lettünk. Múltán több mint hatvan diák dolgozik a Színistúdióban, sajnos az egész társulat nem utazhatott ki, ezért hosszú mérlegelés és vitatkozás után (melynek hálátlan feladata rám hárult) végül huszmozolóc diák szállhatott buszra június 18-án.

Az út igen hosszú és fárasztó volt, s bár tudni, hogy a Normandiában található Argentan bizony nem a szomszédban van, hiszen megviselt mindannyiunkat a kényszerbusz. Szerencsére kiváló buszokkal és még kiválóbb sofőrökkel utaztunk, s többször megállítottuk pihenőt tartani. Egy hosszabb pihenőt Reimsben is beiktattunk, ahol egy kis városnézés közben megtekinthetők a híres dómot is. A kényszer utazást Strassbourg mellett szakítottuk meg, itt aludtunk egy hotelben. Június 20-án, pénteken este 8 óra körül érkezünk meg Argentanba, ahol a fogadó családok már izgatottan vártak bennünket. Bizony, mi is nagyon kíváncsiak voltunk: vajon ki hová fog kerülni. Pérossal vezetőnk be magunkat, s minden párt egy-egy család fogadott. Nagyon barátságosan üdvözöltek bennünket, gyorsan megismerkedtünk vendéglátóinkkal, s egy rövid program-egyeztetés után mindenki hazament a családjával. Ezen az egyeztetésen tudtuk meg, hogy másnap délelőtt 11 órakor már várnak minket egy kiállításon, ahol szeretnénk, ha fellépnénk. Nem lustálkodhatunk te-

hát, szombaton délelőtt megkezdődtek franciaországi vendégszereplésünket.

A hely, ahová mentünk, egy hatalmas farm volt, ahol, mint kiderült, díjnyertes háziállatoknak volt a bemutatója. Kicsit megmosolyogtak a helyzetet, mivel ilyen rendezvényen és helyen még nem léptünk fel. Sokan összegyűltek a rendezvényen, körbevettek minket, így a hangtechnika összeállítása után egy nagy fa árnyékában, csak úgy „natúr”, a fűben dalra fakadtunk. A közel egyórás koncert nagyon tetszett a nézőknek. Számunkra is különleges élmény volt ilyen rendezvényen énekelni, s az élményt csak fokozta, hogy hol egy számbőrgés tarkította énekünket, hol néhány líra szaladt be köztünk nyomukban egy terelőkutyával. Az előadás végén vendégül láttak minket, ám nekünk nem sok időnk volt ünnepelni, hiszen készülnünk kellett az esti fellépésünkre. Szombaton este volt ugyanis a Zene Ünnepe Argentanban, mely egy hatalmas négyünnepély náluk. Ezen az estén nyolc-tíz színpadot állítanak fel a városban, melyeken különböző stílusú zenéket hallgathat a közönség egészen hajnalig. Nekünk is volt egy színpadunk, s tulajdonképpen este fél kilenckor mi kezdők meg az előadások sorát. Pillanatok alatt hatalmas tömeg gyűlt össze körülöttem. A nézők elmondása alapján a többi színpadnál a mi egyórás musical shownk idejében nemigen voltak érdeklődők. Jó érzés volt számunkra, hogy bár ismeretlen

csapat voltunk, mégis a legtöbben ránk voltak kíváncsiak. A produkció, melyet „A Broadway fénye!” címmel mutatunk be, nagyon tetszett a közönségnek, s bizony mi is remekül éreztük magunkat. A város vezetői is látták előadásunkat, s a műsor után közölték velünk: szeretnének ismét meghívni bennünket 2004 őszén, ugyanis Franciaországban fogják megrendezni az Európa Fesztivált. Azt ígérték, hogy keresnek nekünk szponzorokat, hogy repülővel kiutazhassunk, és ott is bemutatkozhasson a csapat. Nagyon örültünk a meghívásnak, s még ha esetleg nem is fog megvalósulni ez a turné, a szándék, a gesztus, a bizalom rendkívül megtisztelő számunkra.

A műsor után mi is beleveletlünk magunkat az éjszakákba, végigjártuk a színpadokat, hallgattuk a többi fellépő zenéjét, ünnepeztünk, táncoltunk. Nem kellett sietnünk, másnap ugyanis kedvünkre pihenhetünk: mindenki a családjával töltötte a vasárnapot.

Hétfőn délelőtt Falaise városába és a normandiai „Svájco-vidékre” mentünk kirándulni. Ez a hely azért kapta ezt a nevet, mert festői szépségű tája a svájci hegyvidékre emlékeztet. Délután Argentában a Bajáról velünk együtt kiutazott képzőművészek kiállításának megnyitójára került sor. Ezen társulatunk tagjai sajnos nem tudtak részt venni, mert készülnünk kellett az esti fogadásra a városban, ahol ismét felléptünk. Itt néhány dal után elnékeltek Normandia himnuszát is, gesztusként a város vendégszerettségét és barátságát. Hálsán hallgattuk előadásunkat, majd sor került az ajándékok átadására.

Kedden egész napos nagykirándulást szervezték számunkra. Először a tenger mellett fekvő Saint-Malo városát néztük meg. A lélegzetelállítóan szép városnak arról neveztek, hogy régen rendszerint a kalózok kedvelt portyázóhelye volt, így a város lakói erős falat vettek körül a települést, hogy megvédehesék magukat. A fal a mai napig áll az óváros körül, s mégis lehet rajta sétálni. Ezt magunk is megtettük, miközben gyönyörködöttünk a minden irányban csodálatos kilátásban. A tengerparton ebédelünk, majd továbbindultunk a Mont Saint-Michel-hez. Ezt a kis szigetet mindössze egy autót köti össze a szárazfölddel, s különlegessége, hogy minden nap a dagály idején az utat elönti a tenger, így ekkor nem lehet megközelíteni. A sziget közepén egy hegyen kolostor áll, melyet kis város vesz körül. Különleges érzés a szűk utcákon, a régi házak között végigmenni, mintha középkori díszletekben sétálna az ember. A látvány pedig egyszerű-

en leírhatatlan. Szerencsére ragyogó időt fogtunk ki, így messzire ellátunk a kolostor tetéjéről.

Másnap igen nagy kihívás előtt álltunk, ugyanis ismét két fellépés következett. Reggeltől a frakkal a művelődési házban az esti nagyprodukciónkra készültünk. Ismét megtapasztalhattuk a helyiek vendégszeretetét és segítőkészségét, ugyanis minden technikai felszerelést a rendelkezésünkre bocsátottak, s rengeteget segítettek nekünk az előkészületekben. Délután egy idősek otthonába voltunk hivatalosak. Gondoltuk, összeálltunk számunkra egy 40-45 perces műsort, kellemes, lassú dalokból, olyanokból, melyek bizonyára tetszeni fog nekik. Elő is adtuk produkcióinkat, láthatóan nagyon élvezték, sokat tapsoltak, ám ami az előadás végén következett, azt – ahogy később beszélgettük is – ha nem láttuk volna, nem is hiszük el. Hatalmas élmény tört ki, az idősek nézik és bácsik álva ünnepeket bennünket, és eszük ágában sem volt elengedni minket. Rádás következett tehát, s bizony nekünk sem kellett több, belevágtunk egy lendületes, „bulizós” dalba. A végén még táncosnink is kedvet kaptak, s a dal koreográfiáját elincóltuk nekik. A siker nem maradt el, s bizony mondom, ezt az élményt amíg élünk, nem fogjuk elfelejteni! Még akkor is a hatása alatt álltunk, amikor este a művelődési házban megkezdődött a svédasztalos fogadás. Ez a rendezvény volt tulajdonképpen a bűcsúvacsóra, melyet rendszerint az utolsó nap szoktak megrendezni, csak

ezúttal a helyszínt sajnos kiadták más célra pénteken, így előrébb kellett hozni a vacsorát két nappal. Este hét órakor kezdődött a rendezvény, s egy kis évszázad készülődni kezdtünk műsorunkra. Fél tízzenegykor aztán felgördült a függöny, s több mint két óráig keresztül a leghíresebb magyar és világhírű musicalek legismertebb és legszebb dalaisból mutatunk be egy showműsort. A hangulat ismét fantasztikus volt! Tökéletesen úgy éreztük magunkat az ottani színpadon, mint idehaza a Bélás Show-k előadásán. Műsorunkat sok-sok tapasal és az előadás után elismerő szavakkal jutalmazta a közönség. Persze nem maradt el az ünneplés sem, a csapat tagjaival még sokáig együtt mulattunk.

Az utolsó két nap már teljes egészében a pihenés jegyében telt. Csütörtökön ellátogathatunk a nevezetes normandiai partaszállítás helyszínére Arromanchba, itt közelről láthatunk az egykori tüközött emlékhelyét. Egy múzeumban végigkövethetjük az eseményeket, több filmet végignéztünk a partaszállításról, ezek közül a legérdekesebb az a film volt, melyet egy 360 fokos kör alakú tereben vettek le nekünk. A moziban körben kilenc vetítővászon volt elhelyezve, s a filmet nézve olyan éreztünk volt, mintha magunk is az események részesei lennénk. Ez élmény igen megrázó volt, a korabeli felvételek által szinte testközelből éhethetők át a háború borzalmaikat. A film után még elmentünk megnézni azt a több filmből is jól ismert temetőt, ahol a normandiai partaszállítás során elhunyt

A vendégszerelő társulat egy része

amerikai katonák sírjai találhatóak. A szigorú geometriai rendben elhelyezett hóféshér kereszték, síremlékek elképesztő látványt nyújtottak.

Pénteken délelőtt vásárolni indultunk egy bevásárlóközpontba, majd délután még egy kis kirándulást tettünk Bagnoles de l'Orne-ba. Itt megtekintettük a BajArgentán testvérvárosi kapcsolatot létrehozójának és vezetőjének, Etienne Thumo (azaz Tumor István) festménykiállítását, majd sétáltunk egy jót a gazdagon parkosított, gyönyörű kávéházban.

Szombat reggel elérkezett a búcsú pillanata. Hosszasan köszöntük meg barátainkna a vendéglátást, cimcetek cseréltünk, s meghívtuk őket jövőre Bajára. Néhány közös fénykép elkészülte után hazafelé indultunk, s megkezdődött utazásunkat buszra szállunk. Déliben Párizsba érkezünk, itt tartottunk egy hosszú pihenőt, amely során felmentünk a Eiffel-toronyra, sétahajókatunk a Szajnán, majd végül ellátogattunk a Notre Dame-ba is. Sajnos Párizsra fél év is kevés lenne, hogy mindent megnézzünk, de azért ez a néhány dolog is nagy élményt jelen-

tett valamennyiünk számára. Este hét órakor indultunk tovább, s kis pihenőket leszámítva meg sem álltunk Bajáig. S bár igen fáradtan és kimerülten, ám rengeteg élménnyel (és persze sok-sok francia borral és sajttal felpakolva) érkezünk meg a Szentháromság tere vasárnap este fél kilenckor.

A társulat valamennyi tagja nevében bátran mondhatom: a franciországi utazás sok örömteli pillanatot jelentett számunkra. Túrulstunknak mindig nagy kihívás – ahogy mondani szokás – nem hazai pályán játszani. Ám az argentin emberek kedvese, vendégszerete, lelkesedése lenyűgöző volt, s így soha nem éreztük úgy, hogy idegenek lennénk. Bármerre jártunk, szeretettel fogadtak bennünket és produkcióinkat is. Ez az utazás nagy élmény volt valamennyiünknek, sok szép percet élünk át, s biztos vagyok benne, hogy még sokáig emlegetni fogjuk.

Szeretném megragadni a lehetőséget, hogy a társulat valamennyi tagja nevében ezúton is köszönetet mondjak mindazok-

nak, akik segítettek bennünket, s lehetővé tették számunkra ezt az utazást: Bajja Város Önkormányzatának, mely a kezdetektől fogva, évek óta támogat bennünket; a testvérvárosi kapcsolatot mozgó BajArgentán Egyesületnek, és külön is Kissné Pálfi Ildikónak, aki a szervezés országrészt végzte; fantasztikus tolmácsunknak és barátunknak, Ferenc Ildikónak, aki szeretettel és kedvességével megszűnítette napjainkat; s nem utolsósorban a csapatot segítő tanároknak, Pethőné Kóvári Andréának, Pethő Atilának és Weidinger Yvettó-nek, akik az évek folyamán rengeteget dolgoztak velünk, támogattak bennünket, s nem kis részük van abban, hogy idáig eljuthattunk. Én személy szerint még szeretném megköszönni a Színházod tagjainak is a kitartó, lelkes munkát, mellyel a csapatot, az iskolát, s bátran mondhatom, a város hírnevét is a további öregbítették Franciaországban. Remélem, máskor is lesz lehetőségünk ilyen szép és tartalmas utazásokra.

Ottmár Attila

Víz hátán is megéltünk

„A „kék országát”, a folyó, úsídők óta alkalmas volt, s még a legelősebb a tömegáram szállítására. Hajdanában ár ellen embert erővel vagy állatokkal vontatták a hajókat, lefelé pedig a víz sodrával ereszkedtek. Ehhez még hajó sem kellett, az összekötött fatörzsekből készült tutaj vagy „talp” kiválóan megfelelt. Ennek két előnye is volt: maga a tutaj is áru volt, amit eladtak, de a nagy felületen sok mindent vihettek. A Felvidékről leszállított építési szeranyagának egyik elosztó központja volt városunk, ennek emlékéét őriz a Dosszák utca is.

A tutajászásról lapunk 1992. júliusi számában, a hajóvontatásról 1992. áprilisi és májusi számában már írtunk. Hogy most visszatérünk rá, annak oka, hogy ezekről a kihalt mesterségekről minden adat fontos, és nemrég kezembe került néhány visszaemlékezés, melyek ezekről az életformákról szólnak.

Kiss Zsiga bícsi komáromi halász volt, aki a háború után bityájával együtt Dunaszekesőre települt át. Itt halászatot élelte végéig. A vidék nem volt ismeretlen a számára, hisz fiatal korában többször megfordult erre.

Csehszlovákiában két hónap teljes halászati tilalom volt, de már az első világhá-

ború előtt is volt ilyen időszak, amikor a halászok a víz közelébe sem mehettek, a biztonság kedvéért a hatóság jelakolatlan a halászladiókat. Valamiből azonban akkor is kellett élni, kapóra jött a tutajozás. Fát szállítottak Komáromból végig a Dunán, egész Bulgáriáig. Csak 1935-ben szűnt meg, amikor a hitlerizmus kezdődött, a válmokat megszigorították. Volt útlevelek, hathónapos vízumot kaptak.

10-14 szál fenyőből állt egy tutaj. 30-40 cm-es búkfászséggekkel a keskenyebb végén két, a vastagabb hátsó végén egy pántalát ácsolták össze. Két tutajat a vastagabb végével összefordítottak, drótkötéllal összekötötték, ez volt a *kötés*. Két kötést az elején belül a pántoknál drótkötéllal összekötözték, hátul pedig az egészét összefogták, és közé csúsztattak még egy tutajat, a *sipodát*. Így az öt tutajat neveztek egy *sza-kasznak*, ami 30-40 m hosszú volt és 15 m széles. Ez kitétt 6-8 vagon fát.

Egy szakaszon hat evező volt, egy elől, egy hátul, kétoldalt kettő-kettő. Oda eveztek, ahová akartak. De csak akkor eveztek, ha valahová kormányozni akartak. Egy szakaszon két ember volt, 5-10 szakasz ment egymás után. Nagy szélben megálltak. Ehhez kellett a 20-25 m hosszú *kítartó kötél*, melynek végén volt a *piszka*, 250 m hosszú, hegyes, né-

ha vasalt végű durung. A felső végén volt a drótkötél. Parthoz érve egy kihágtott vele, a piszkét srégen a víz felé a parthoz nyomta, az belehúzódtott a földre, s megfogta a trajt – vagy hajót. Ez volt a *piszkelés*. Akkor fázhoz kötötték. Voltak nagy póznák is, melyekkel a parttól eltámozták.

Irányítása viszonylag egyszerű volt: a tutajat vitte a víz sodra lefelé. Ha a part közelébe akartak jutni, evezővel a tutaj felső végét a part felé nyomták, mire a víz sodra a srégen álló alkotmányt nem csak lefelé, hanem kifelé is vitte. Ha viszont a parttól beljebb akartak jutni, a tutaj farját befelé nyomták, most a víz erje vitte az egészet. Így elmondva persze egyszerűbbnek látszik, mint az a valóságban volt.

A szakasza csináltak deszkából kunyhót, szalmával megágyazták, leterítették pokróccal. Volt deszkából egy 70x70 cm-es *hiszli*, tele földdel, a tetején két téglá, arra tették a lábát, úgy főztek. Tűzeltő a perton szedtek össze több napra is, de az anyagból is, ha kellett. Élelmet vitték magukkal, meg útközben vettek.

„Passzió mesterség” volt. Kirándulók is felszálltak sokszor, 2-3 napig ott voltak csónakostól, a tutajosok főztek nekik. Elbeszélgettél, volt köztük, aki szépen tudott tamburázni is.

Komáromtól Pestig 24 óra alatt tették meg az utat, kaptak 8 forintot, 80 fillér volt akkoriban a napesám. Erosíbe 15 Ft-ot. Egy jó halászszáma 6 Ft-ba került. Bajára 22 Ft volt a fizetség. A mohácsi utat 4 nap alatt tették meg. Vissza hajón vagy vonaton mentek. Ez a fizetség az Osztrák-Magyar Monarchia alatt volt. A 30-as években Bajára 800 cseh koronát kaptak. Hogy ez az akkori árákhoz képest mit jelentett, nem tudom, de nyilván jó keresetet. A tutajok hajdán zsidódtól, szerszámtól, egyéb árut is felraktak, így jutottak el messzi vidékre – egész Belgrádig – a komáromi asztalosok jellegzetes festési mennyazonosítói ládái vagy a mohácsi fűzekasok cserépedényei is. Ezek sokszor „fekete” fuvsorok, mint ahogy a megrendelésre szállított különböző szerszám, ladik, stb. A tutajok átadásán után vagy rossz idő esetén kikötve – dányóvala – volt alkalmaik ismeretségeket, barátságokat kötni, esetleg némi mellékkeresetre szert tenni.

A bátai Kiss G. Gábor 1952-ben 86 évesen emlíkeztet a hajóvontatásra. Fiatalkorában még lóval vontattak. Boros hajóval járt föl Bajára, három vak lóval dolgoztak. Minden ló megvakult a hajó előtt, 5-6 hétig ha látott, olyan fehér hályog lett a szemén az erőlködéstől, a néhez *terült*. A ló a parton ment, zátonyos helyen csipeig érő vízben.

8 éves korában kezdte, 16-17 lehetett, amikor elmúlt a hajózás.

Baruzsnyák jártak Bajára még 10 kg lisztért is, mert ott nem volt, szomoró világ volt az. Egy hajóhoz 8 ember kellett. Egy kormányos, de az szintén úgy dolgozott, mint a többi, egyforma fizetést kaptak. A másik három *hetesnek* hívták. Az édesapjé volt a hajó, ő vállalta a munkát.

Pestre 18-20 lóval vontattak, a *vonatótól* 180 m is volt. A szerszám, gurtin, hármas *faratár* szerszám, a farán is volt, a *farmotringot* a ló hátán keresztapánt tartotta, az a *inánál hánfa* volt. Két ló ment elől,

egy hátul, az volt a *kurhás* ló. Ha a parton valami akadály, bokor stb. volt, a kurhás emelte át a kötelet, amit a hajón bakhoz kötöttek. Ha zátonyon ment, keresztették, ha parton ment, 50-60 m is elég volt.

Pödeles hajók voltak, 1200-1300 hektó borb befelé. Nyergeléseknél voltak a hordók, hét soron is egymás fölött.

A téglát Mohácsról kisebb déregyéken hozták, azt 4-5 ember húzta gurtinval és fű melledzövel. Ha kellett, 6-8 ember a hajótetőn csákyával tola.

Hat óra alatt értek föl Bajára, de néha rájuk eseteleddt, nem lehetett kiszámítani. Visszafelé a Duna hozta őket, a lovak a hajóval voltak, de azért kellett kormányozni, mert a hetesek ezvették olyankor.

Sokat kellett *csafrangolni* (kőborolni, bajlózni). A fartökénél volt egy gúzs, állva eveztek, nagy *lenta* volt, hat ember is húzta. Volt vasmacskája is. A hajó beleje be volt borítva deszkával, gabonát is lehetett belenteni. Zsakostól tették. A boroshajó is olyan volt, mint a gabonás.

A lovakat nyeregből hajtották. Az első lovon volt a nyereg, ez volt a *lajder* ló, hajtója a lajderos gyerek, a hátulsó ló a *kurhás* ló.

A szekesői Várhegy alatt úgy *laptolták* föl a hajót. Egy vasmacskát ladicson előre vittek, addig a hajó a parti fázhoz volt kötve, *tartva* volt. *Tekerővel* tekerték föl a láncot. Vitorlának híre se volt. Bátán is csináltak hajót, az apósa is *supermester* volt, készítette még tölgyfa hajót is.

Volt Bátán 10 hajós gazda, minden hajón volt kormányos, 6 Ft-ot kapott 1 hétre, természetben szeműt. Mikor bementek Bácskába, volt egy hetes a kormányossal. A hetes is 6 Ft-ot kapott. A lóhajító gyerekek a hajószegs fiaik voltak, ők csak a kosztot kapták.

Bezindnyák is fogadtak lovat a csatornánál, mikor mentek át a Tiszára. Egyszer Mohácsnál kibukott a hajóról a jég közé, a

timoryba kapaszkodott, csákyával húzták ki. Úszni nem nagyon tudott, fűrődni sem szeretett.

A hajón főztek is. Volt egy padka tele földdel, mint egy *kiszi*, *szagofán* lögött, halat, paprikát. *Silágon* adták ki a bort a hordókból, hiány nem volt soha, mert azon ment a hajó, annyi vizet tölthettek bele, amennyit kivettek.

Mentek mindég. Hétfőn, kedden 10 óráig, pénteken is csak 10 óráig járt iskolába, mert menni kellett lovat hajtani. Délben indultak. Este 7-8 órára értek Bajára, másnap este értek bába, de megessett, hogy zivatar miatt akkor sem.

Mikor nagy víz volt, Szeremle alatt mentek a Sugovica-töltésen. Ott az előjárók mentek velük, hogy ha a ló elgázolta a töltést, mindjárt csinálják a községbeliek.

A szeremeleki is emlegetik a hajóvontatást, hajdán sokan foglalkoztak vele. Akkor még annyit kanyargott a Duna, hogy két nap alatt alig haladtak egy dűlőt. Csupa olyan lovat használtak, melyek kocsiha nem voltak alkalmasak. Meggőposodtak. Ahány rossz ló volt, azt mind befogták. Ha kiesett a hámából, ott hagyták, még a bórét sem húzták le. 10-16 ló húzott egy hajót. A Csáki testvéreknek volt hajójuk is, jól kerestek vele, az emlékek szerint zsákban hozták a dinárt Szerbiából. 1920-ban még vontattak.

A Ferenc-csatornán is nagy volt a forgalom, ott könnyebb volt, mint a Dunán, de aztán kezdett nádasodni, egyre hosszabb kötéll kellett. Aztán megjelent a Tűr István nevű propeller, az vonatta a hajókat.

Az 1700-as években Baján 200 vontatólovat tartottak számon. Mint írták, a szegény emberek idegen kereskedők hajóit vontatták. Bátán nem is tartották igazi férfinek azt, aki egy-két évig nem foglalkozott hajóvontatással.

Solymos Éde

120 éves fennállását ünnepelte a Jelky András Szakképző Iskola

Ünnepségsorozatral emlékezett meg a város legnagyobb oktatási intézménye arról, hogy 120 éve, 1883. január 7-én kezdődött meg Baján az „iparostanonc” képzése.

Az elő-iskola megindításáról érdemes megemlíteni néhány szót ejteni. A város akkori vezetői felismerve a helyi kereskedelem és ipar fejlődését, a lakosság egyre növekvő igényességét, az iparosok oktatá-

sának fejlesztésében látták előrelátóan a megoldást a magasabb színvonal eléréséhez. Hiszen a tanultabb iparosok képesek fejlődni, szakmájukban előrehaladni, igényes munkát végezni.

Tebát 1881-ben kérelemmel fordultak a közoktatási miniszterhez, hogy a szervezendő középkereskedelmi és ipari iskola létesítéséhez engedélyt, működéséhez áll-

mi támogatást kapjanak. Az engedély és a mérsékelt támogatás megérkezése után, nagyon szerény körülmények között kezdődött meg az oktatás. Igazgatónak az ambiciózus, fiatal Heller Richárdot nevezték ki a Bajai Államilag Segélyezett Alsófokú Kereskedelmi és Iparostanonc Főiskola élére. Kezdetben Gróf Vilmos polgári iskolai tanfarral ketten látták el az oktatási fel-

adatokat. Az első tanévben 21 fő (a másodikban már 55 fő) különböző előképzétségű tanulója volt az iskolának, akik hétköznapi napokon esténként és vasnapokon résztültek oktatásban (heti 7 órában). Hosszú évekig nem sikerült a városnak önálló épületet biztosítani az iskola számára, főleg a polgári főiskola (Deák F. utca) néhány termében, alberletben tanultak a mesterpalán-ták. Sokáig az „állandó tanári kar” csak óráadókból állt.

A magyar oktatásügyben a 19. század második felétől napjainkig nagyon sok változáson ment keresztül az ipari szakmák oktatása. Talán az 1960-as évektől beszélhetünk stabilan kialakult, szakmánként tagolt elméleti és gyakorlati oktatásról, de még ma is, a gazdasági változások hatására, általában van a magyar szakoktatás szervezete és finanszírozása. A kezdeti nehézségek után igazolva az eredeti célkitűzés életképességét, mára városunkban a szakképzésnek van a legnagyobb iskolája:

a Jelky András Szakképző Iskola, Kollégium és Nevelési Tanácsadó. A 2002-2003-as tanévben 1667 tanulója van az iskolának, 86 tanár és 15 szakoktató vezetésével folyóik az oktató munka. Az elméleti és gyakorlati oktatás helyszínei: a Petőfi Sándor utcai épület, a Szegedi úti iskola és tanműhely és a Deák Ferenc utcai épület. Az iskolához integrálódott intézmények a Nevelési Tanácsadó és a város három középiskolai kollégiuma.

Az iskola tanári karja és diákjai méltón ünnepelték meg a 120 éves évfordulót. A Petőfi Sándor utcai és a Szegedi úti épületekben szakmátörténeti kiállításokat rendeztek, melyeken a fennmaradt régi munkaeszközök és munkafolyamatok bemutatva jelentették meg az iskolában legelőször oktatott szakmákat (kőműves, főzéskész, varrónő), és a mai szakmákat reprezentáló bemutatót is készítették. A ruháztató szakmákat tanuló lányok látványos díszbemutatót tartottak saját készítésű mo-

dellekből. A művészeti szakközépiskolák legjobb alkotásaiból a kis szobor templomban nyílt kiállítás. A város szimbóluma és az iskola névadója Jelky András alakját ábrázoló dombormű került felavatásra a Petőfi utcai iskola bejáratánál, melyet Mászáros Gábor keramikusa, az iskola tanára készített.

A Jelky András Szakképző Iskola emlékkönyvet adott ki az évforduló alkalmából, mely az elmúlt 10 év legfontosabb eseményeit dokumentálja. Diákok és tanárok közreműködésével ünnepi gálaműsorral zárult a 120 éves évforduló ünnepségsorozata, melyen a külföldi testvériskolák delegációi is képviseltették magukat (Waiblingen, Székelyudvarhely, London).

Heller Richárd méltó utódaként ma Welchner Antal igazgató vezetésével működik és fejlődik tovább a város legnagyobb iskolája még bizonyára sok-sok éven át.

Jász Anikó

Elhunyt Baja legidősebb polgára

Krammer József (1900-2003)

Tiszteletre méltó, nagyon idős férfi távozott körünkől. 103 éves korában július 6-án elhalálozott KRAMMER JÓZSEF. Az igencsak szép kort megélt Józsi bátyánk – merthogy leginkább így titulálták szülővárosában, Baján – 1900. június 21-én jött a világra, a Vidra soron. Így hívták a Bezerédj utcát egykoron, ahol mérlegkészítő-mester atyjának otthona és műhelye állt a réges-régi beépítetlen vásártér mellett, a mai Dózsa György útról nyíló bejáratnál. Az ősi bajai familia legidősebb fia mellé három testvéröccsének adott még életet anyja Rasztig Matild.

Hogy ki volt Krammer József, azt egy tömör nekrológban teljességgel közreadni lehetetlen, éppen csak körvonalazni lehet. Kenyérkereset adó foglalkozása mérlegkészítő-mester volt, apjának nyomdokait követve, annak mesterségét folytatta tovább.

Regénybe illő élete volt. Nyughatatlan természete világtutazásokra, kalandozásokra késztette. Katonaidegének letöltése után – főleg a házas, harmincas években – kezdte meg utazásait, amelyekről a helyi lapok rendszeresen beszámoltak. Megette már a kenyere javát, amikor a Magyar Televízió 1971-ben filmjeiről „A mérleg” címmel riportfilmet mutatott

be. Mérleggyártó munkáját itthon emberlő végezte, de kalandjai, vándorlásaai során nem mérlegelte a veszélyeket. Elszántan vágott neki – sokszor üres zsebbel – a világnak, de alkalmazkodóképességével sikerült mindig zöld ágra vergődnie. Bolyongásai során volt statisza, autógumi reklámozó, cirkuszi kisegítő és állatetető, Szajna-átúszási bajnok, gyógyszer feltaláló, dalszöveg író, pikador mellett tevékenykedő, számára estevesköcsönző, légionista és ki nem tudja még mi nem.

Nemcsak kalandok után áhított, jó családapa, vendégszerető ember, a halfőzés mestere, kitűnő anekdotázó volt, akinek mindig volt mesélőnivalója, akit remek tréfaesterként ismertek. Nemcsak mérlegeket készített, értékes képeket is gyűjtött: Csák, Derkovits, Iványi, Grünwald, Koszta, Mednyánszki, Rippl-Rónai és főleg Nagy István képei voltak.

Krammer József századik születésnapját Baja városa megünnepelte. Széll Péter polgármester köszöntötte a város háza dísztermében tisztelettel kelő, hajlott korú díszpolgárát, Józsi bácsit, Jelky András utódot. Akkor találkoztam vele utoljára.

Írt tősgyökereket, verseket is faragott. Humoros, verses képeslapokat küldött külföldről barátainak. A „Nyugdíjas éle-

te” című tréfas költeményében versbe szedte saját nyugdíjas életének visszafogait. Megírta, hogy álmot látott arról, miféle boldogság vár rá a túlvilágon. Álomképében a mennyország előtt is nyugdíjasok ácsorogtak, türelmetlenkedtek bebocsátásra várva, akikre Péter rákiáltott, hogy a nyugdíjasok riémeik.

Ráért Józsi bátyánk is, volt ideje élni, aggyastán kort megélni – nem volt sürgető halálát lelni, – most azonban már sorra kerülhetett, megáthatta az Urat. A nyughatatlan nyugdíjas nyugovóra tért, július 11-én a bajai Rókus temetőben helyezték örök nyugovóra. Nyugodjék békében.

Bánáti Tibor

VANCSURÁNÉ DUNAI MÁRTÁRA

EMLÉKEZEM

Hosszú, nagy önfegyellemmel viselt szenvedés után, 2002. július 6-án elhunyt VANCSURÁNÉ DUNAI MÁRTA, a bajai László Ferenc Ének-Zenei Ált. Iskola volt igazgatója és karnagyja.

67 éves volt. A lélekharang nála már egy éve csengett. Július 12-én kísértük utolsó útjára. Virágba borult ravatalnál sokan megjelentünk, hogy a bajai Kiscsávolyi temető megihitt csendjében utolsó útjára kísérjük. Búcsúztatunk virággal, imával, csönddel, könnyel...

Halálának egy éves évfordulóján itt vagyok a temetőben. Sírjánál megállok az emlékek virágait helyezem. A visszatekintő emlékezésben MÁRTA arcát keresem, felidézve fiatal önmagunkat, szavaink dallamát, énekes munkánk sokszínűségét, tanítványaink mosolyát, amelyek melegek lettek.

A fejfádra vésett nevedet olvasva KEDVES MÁRTA, úgy beszélek Hozzád, mintha élnél. Négy évtizeden át munkatársak voltunk. 40 éves barátság után nem megy másképp. A rossz emlékeket túléltük, barátok lettünk, egymás életének közeli tanúi...

„Mit nektek hegedű, zongorol Van a gégeitekben olyan hangszer, hogy szabadon szól a világ minden hegedűjében, csak legyen aki megszólalassa!” – mondta Kodály Zoltán.

EMLÉKSZEM:

1963-ban kaptad azt a megtisztelő feladatot, hogy ezt a csodálatos hangszeret megszólaltasd. Több alkalommal ért az a megtiszteltetés, hogy Kodály Zoltán szülővárosában, az Ének-Zenei Ált. Iskola megyei- és országos kórus-találkozóján szerepeltelek.

A Vajdasági Gyermekkórusok Fesztiválján négy alkalommal hangversenyztetek. Az évente megrendezett Éneklő Ifjúsági kórusbemutatók, az anyák napi hangversenyek rangos zenés eseményekké váltak városunkban.

Műsoraidnak gerincét Kodály Zoltán, Bartók Béla, Bárdos Lajos művei alkották. Kodály Tanár Úr nemzetnevelő testamentuma mellett egy életre elköteleztél magad.

Karvezetői elved volt, hogy Kodály megyéjében a kórusok Kodály mű nélkül ne lépjének dobogóra!

Valójában minden Kodály kórusművet megtanítottál és vezényeltél. Töb-

bek között elhangzott: a Gergelyjárás, Villó, Lengyel László, Tüncnóta, Ave Maria, Bsti dal, – és a gyermekkarni irodalom csúcsa: a Pünkösödölő szólt meg vezetéssel alatt. De gyönyörködtettünk Palestrina, Lassus műveiben, Brahms, Schubert romantikus dalaiban. S nem utolsó sorban a Magyar Népdalok igaz gyöngyszemeivel ismerttetted meg kórusod.

„Csak tiszta forrásból!” – ahogyan Bartók Béla hirdette. Vezényléssel alatt Kodály Tanár Úr gondolata valóság lett: „... mert ha ég a lélek tüze, mindig elérhető a művészi tökéletesség!”

TE, valóban hiteles és lelkes megszólaltatója voltál kórusodnak. Milyen hitelt az ÉNEKES ISKOLA emberformáló erejében. Hitél abban, hogy a zenével nevelt gyermekek élete teljesebb, örömeiből, s érzéseikben, gondolatukban gazdagabbak lettek.

Szuggesztív vezénylésedre mindenki odafigyelt. A zsűfőlásig megtelt KÖZPONTI FILMSZÍNHÁZ halgatósága minden alkalommal marudandó élmenyvel térhetett haza. Sokszínű szerepléseiddel a bajai zenekultúrának meghatározó egyénisége lettél.

TANÍTVÁNYAID évről-évre átélhették Bárdos Lajos „Cantemus” kórusának szavait:

„Csak énekelj,
mert az jó dolog!
Csak énekelj
mert az ének víg dolog!
Csak énekelj,
mert az éneken a szív dobog!”

EMLÉKSZEM:

Vöndöczy Géza volt az énektanárod, aki korán felismerte benned a karvezetői rátermettséget. Rád bízta kórusot, osztálytársaid vezénylését. A korán érlelő próbálgatások életreszólóan alakították énektanári, karnagy egyéniséged.

1964-től kezdve, 18 éven át valamennyi kóruszereplésed minősítése ARANYOKLEVÉL volt. Az eredményes pedagógusi munkádat kitüntetéssel jutalmazták. A „Köznevelődési- és Karvezetői munkáért” Bács-Kiskun Megyei Tanács a „DUDAI DEZSŐ” díjat adományozta.

Az ének-zene mellett az irodalom- és magyar nyelv tanításának is fíradhatatlan követe voltál!

MILYEN VOLT SZEMÉLYISÉGED?

Határozott, tiszteletet parancsoló. Szókimondó. Derűs alaptermészetű, optimista, lelkes. Humoroddal mindenkét megnevettetél. Beisú kisgárgázásod hajót énekeseidre, ezért tudták éteri tisztán, könnyedén megszólaltatni a csodás dallamokat.

Január 27-én ünnepeltük a születésnapodat. Amadeus Mozart is ezen a napon született. Mozart művészetéről egy könyvtári elemzés látott napvilágot, a TE pedagógiai munkádat diákjaid értékelték. Tanítványaid szívét elnyerő pedagógus voltál...

Élmentél, – és nagy-nagy csendet hagytl magad körül...

Álmodat érzze tanítványaidnak, városonak tisztelet! Örök nyugalmat kívánok elszállt életedre!

A VELED eltöltött éveket jó szívvel őrizem.

Szalma Sándorné

A sárdagasztó

Mészáros Gábor (Mészy) – kettesben Istennel
(A Baján élő keramikusművész alkotásairól)

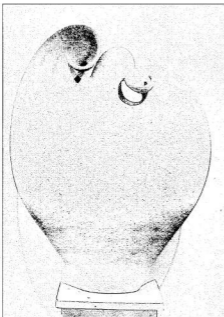
Az ember mímeli az Istent. Nyugthatlan természete szerint sárcsomót markol, és a maga képére teremt a maga világát. És látja, hogy ez jól van így. És ha nem látja, akkor is teszi. Ha nem az esze, de az ösztönei lökik előre. És nem tudja abbahagyni sem az első, sem a második, sem a hetedik napon. Mert az ember nem fér a bőrébe, neki semmi sem elég, formázza az anyagot, az agyagot, mert nemcsak szavakkal, nemcsak mozdulatokkal, tárgyival is beszélni, figyelni kíván. Felelni akar Istennek, válaszolni önmagának, és válaszolni akar akkor is, ha senki sem kérdezi. Ilyen az emberi természet, és ilyen Mészáros Gábor természete is. Nagyon ilyen. Ez a nyughatlan, örökké fojtott feszültségekkel áldott-vert ember, ez az akár önmagával is szembezálló lázadó, ez az egy személyes szellemi szabadságot, ez a magát betyárságig hajszoló, nem tehet mást, - élete párja, szakmában társa mellett is - csak egyedül járja. Pokolra szállva is csak előre figyel, hajtja a vére. Ez a darabos

ember ütésre emelt kezét, pofonra éhes tenyérét kinyitja, és agyagot simít vele. Olyan költészet dobol munkáiban, hogy több mint mai művész, több mint kortárs, több mint keramikus. Valami samanisztikus képesség, gyógyító erő, valami távoli üzenet sejtetik itt. Így hát nem véletlen, hogy ujjait számlálnánk, nincse neki is hat, fölös fogait vizslatnánk, tekintetében keresnénk a képességet, amely látja a múltat, látja a jövőt, és észreveszi az átó szellemeket.

Nem játék ez a szavakkal, nem illeget az ünneplő közönségnek. Nem Mészáros Gábor munkái szavak nélkül is figyelmeztetnek. Figyelmeztetnek arra, hogy figyeljünk a személyiségre. Mert lehetünk annak az esztétikának, annak az elméletnek, amely elválasztja az embertől a művet, s a szépség elemzését vegytiszta és légritka térbe emelne. Kipreparálná, két üveglap közé préselné, s csak annyi nedvességet pótymitene rá pipettájával, amelyben még tehetetlenül vergődhet egyetlen sejt, az élet utolsó nyoma. Elképzeltetlenné Mészáros Gábor életől duzzadó, gondolatoktól lüktető, emlékekből táplálkozó tárgyainak tartósító szerekebe való belefojtása. Elképzeltetlenné, mert egyetlen szilánkjá is valami egészről beszélne.

Az egészről, amely maga a természet. Különös képessége ennek a kései fizekasnak, hogy nem tud és nem akar már nekünk olyan edényt csinálni, amelyből habozhatnánk a jelent. Nem készíthet már olyan amforit, amelyben mézzé sűrűsödik a múlt. Ő olyanokat kénytelen elénk tenni, amelyek már csurig vannak. Olyanokat tud, amelyek megmozdulnak, amelyek kapaszkodnak, amelyekből kikacsint a természet szimbolikusai való jele, a tollpíhe vagy pávtoll szivárványa. Ez esetben az ihletett tárgytól értelmeződik át a hozzá illesztett tárgy. A kongó nacionalitás helyett valami mfaalkotásához méltó, nyugtalanító érthetlenség, az funkciótlanság költészete szólal meg. Az évmilliók foszsziliát újra ébresztő, megmozdító, táncoltató, megszólalató különös erő. És ebből a szempontból tökéletesen mindegy, hogy samottos agyagot gyúr, a formákhoz simuló öntömasszát simít, farag, vagy ülepített agyagban hagyja ujlyenyomatát. Az is lényegtelen, hogy földfestékkel színez, vagy homokszüre éget, karcol, vagy a még lágy anyaggal üzen. Mészáros Gábor a benne bujkáló kénszere, a kifejezés kénszere viszi új utakra. Modernitása - vagy ha így tetszik, korszerűsége - teljesen korszerűtlen, mert nincs benne semmi kiagyalt, a közönségre sandító kimódoltság, nincs benne keresett intellektualitás, hatásos polgárpukaszító blöff. Nem kell elméletekkel körül-támogatni, nincs értelme igazoló jelentéseket írni róla, nem kell eligazító szavakat ragasztani rá. Rádásul Mészáros Gábor tanultsága úgy működik, hogy nem mondja föl naponta a leckét. Amit tud, az személyiségének szerves, bármikor mozgósítható része, amit nem billenthet ki rendszeréből semmi. Sorolhatnánk a mestereket, kereshetnénk a hatásokot, a kimutatható stílári jegyeket, de erre semmi szükség. A magyar kerámia olyan aranykorát idézi ez a fajta szemléletből, amely nem a posztmodern időzetyűjteménye, hanem az ismeretek birtoklása, és az önálló út átgondolása. Igen. A hatvanas, hetvenes évek nagy szeregmélnék, elméleti tudóskozásainak valahol ott van a tanulása, és ez így van jól. Csakhogy ezek a kérdéshitevek, ezek a megfogalmazások egyenrangúak az akkori felszabadultsággal. Tehát Mészáros Gábor úgy bővíti meg saját művészetének territóriumát, hogy nem elvesz, hanem hozzáad a mesterség egészéhez. Kiállításai, friss munkái éppen ezért nagy nyugalommal tölthetnek el bennünket. Minden alkalommal megtaláljuk műveiben az igényeséget és a magára tett mérce, a lé, nem rezeg, az izgalom nem a bemutatott légtérben keresendő, hanem a műveken belül. Nem tehetünk mást, mi is oda - belülré, legbelülré - figyelünk.

Antall István
(Magyar Rádó Irodalmi Osztály
szerkesztője, újságíró)

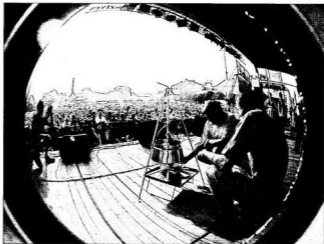
Mészáros Gábor egyik alkotása

Antall István

A HALÁSZLÉ ÜNNEPE – 2003

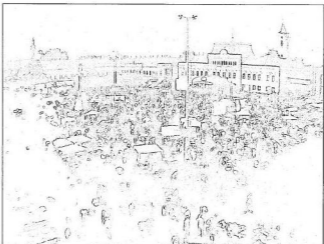
Pump Károly Ferenc-csatornát bemutató kiállításának megnyitója a Sugovica-hídon

Tűzgyújtás Széll Péter polgármesterrel és dr. Persányi Miklós környezetvédelmi és vízügyi miniszterrel

*Fotók:
Gyulavári József és
Ostrogonács Miklós*

Közöttünk élnek

Sárosy Józsefné

A Hentes utca a csend és a béke nyúl-farknyi pihenőhelye a nyüzsgős belváros közelében. A pesti úttal párhuzamosan haladva a Kádár és Szt. László utcákat köti össze. A ház sorok négyszögbe zárt, tágas kertekben agg szőlőtőkékkel szökkennek ki friss venyigék; az udvarra székszőcs diófák lombkoronája terít hívó árnyékokat. A kis zugot még ma is megüli az arkádiai csend és békeség.

Ebből a környezetből indul nyolc évtizeddel ezelőtt a kislány életútja. A homlokzatok nem sugároznak hívalkódó jótétet, de a porták gazdái nem küzdenek a megélhetés mindennapi gondjával sem. A környék lakói ügyes kező, szorgos iparosok, a pengőt jó üzleti érzékkel fészeltó kereskedők. Úgy tűnik, az első világháború szörnyű válsága után szolid anyagi biztonság évei köszöntenek az életrevaló Hentes utcai polgároknak. Miért nem osztozza az óvatosságot a 4-es számú ház gazdája, Fejes József? Családját jövőjét egy vegyeskereskedés biztosnak látszó hasznára alapozza. A nehézség csupán annyi, hogy a családi hiányzik a bolt berendezéséhez és árukészlet beszerzéséhez szükséges alapok. A gond csomója könnyen kioldható; a konjunktúra felálló ágnak vagyunk (a húszas évek közepén), a bankok készpénzesek és türelmesek. A jól megválasztott helyre telepített kis üzlet majd kitermeli a megélhetés mellett a törlésről részleteket is.

A gazdasági szűkítés hibáitán, és a Fejes-féle fűszerkereskedés kezdő kialakítási generációját. Am azt még ez a sokat próbált generáció sem sejté, hogy a New York-i tözde Pekete Napjának árnya még a Hentes utcai hajlékokra is rávetül. A tízvezes gyorsaságával elharapódzó válság alapjainban rendíti meg a magyar gazdaságot is. Tízvezek világnak munkamékkülvé, és az állásukat megtartók egy részének is csökkent a bérék.

A régi időkben bevett szokás volt kontóra vásárolni. A kereskedő bejegyzé egy kocskis füzetbe a tartozást, és a fizetés felvétele után a vevő majd kiegyenlíti a számlát. Szép patriarkális szokás volt ez, őzri a becsületesség vetett közbizalom szilárdaságát. A hiba csak annyi, hogy a bérből élők így egy hónap erejéig előre elfogyasztották járandóságukat. A rendszer megbízhatatlan üzemel mindaddig, míg a létbiztonság szil-

A vasküti gyermekszínház főrendezője

lárd sarkaiból ki nem fordul. A katasztrófa azonban 1930 táján bekövetkezik.

A biztatóan induló Fejes vegyeskereskedés beszorult vevőinek adósságai, továbbá banktörlesztésének kegyetlenül összezáruló harapófogójába. A cégnek nincs tőkertartaléka, hogy a válságos éveket önére jöből bójtülje ki. A csőd elkerülhetetlen, a bolt felszámolásából adódó bevétel épphogy fedezi a tartozásokat. Az üzleti bukás lelki megrázkódtatását az apa már sohasem fogja kibevetni. Nem a maga gazdája többé: előbb bajai óég alkalmazottja, majd egy pesti vállalat kereskedelmi utazója. 1940-ben a budapesti iróházban tárgyal a cégvezetővel. Az írósztrábl lesoodrók egy papírlap. Utánahajol, de saját erejéből már nem tud felemelkedni. A Szent István körházban azonnal felállítják a diagnózist: súlyos agyvérzés. A betegert az orvosudomány semmit sem tehet. A Bajai fel tartó mentőautóban már agonizál. Fejfáján életkora: élt 50 évet.

A kis család felett még derlís az égbolt, mikor 1923-ban született lányukat a Miaszonyunkról elnevezett Kalocsai lakolánővérek intézetébe beiratják. A derék más-terek teljes vertikumot üzemeltetnek. Nevelőmunkájuk az óvodától a tanítóképzőig terjed. A szorgalmas, jól tanuló, nyílt eszű kislány bánszkesége tanárnőnek. Még a boldog álmodozások korát éli, hajlamai a kettősközletű anyanyelv és az egyetlen felé

vonzzák. Pályaválasztásában befolyásolhatja osztályfőnökének, Mária Mercedesnek erős személyisége. A matematikát és fizikát oktató nővér kitűnő tanár, és helyesli az ifjú diáklány döntését. Bizonyos jelek azonban arra mutatnak, hogy a fiatal tehetség oroszulkörméit más irányba is kimeresztethet.

1938. május 25-én Budapesten megnyitják az Eucharisztikus Kongresszust. Az esemény jelentőségének megértéséhez ismerünk kell a következő előzményeket.

1937 márciusában Európa legkisebb államából, a Vatikánból kilobban egy olyan villám, melynek dübörgése megrázza egész Európát.

Az agg, már halálosan beteg XI. Piusban felhorgad a középkor nagy pápáinak harcos szelleme. Kiad egy olyan enciklikát, melyben kérelmetlenül erkölcsi szigorral mond ítéletet a nemzeti szocializmus eszmerendszeréről. Fejére olvassa Hitlernek, hogy a Harmadik Birodalomban módszeresen kiirtanak minden emberi szabadságjogot. A pápa világi imperiuma ugyan csak készül svájci alabárdos egzcizrotatására korlátozódik, szellemi befolyását tekintve azonban öt kontinensre kiterjedő világhatalom. A Divini redemptoris kezdetű körirat tartalmáról értesül a világsajtó, és ez a tény valóság sokkollja a náci vezetőköt. Bár Hitler éktelen haragra gerjed, ettől óvakodik, hogy a pápasajtó nyíltan tangelyt akaszson. Elsőként Himler nyeri vissza lélekjelenlétét. A Gestapo megtiltja a veszedelmes írat kinyomtatását, és begyűjti a külföldről becsempesztett példányokat. Ekkor robban a második bomba. A titkosrendőrség nem tudja megkaparintani a plébánárika eljuttatott enciklikát. A főpásztori körlevelet felolvassák a templomokban, így a náciizmus nyilvános megbélyegzéséről a hívők milliói szereznek tudomást. Ilyen előzmények után – már a Lujtjig terjeszkedő náci birodalom szomszedságában – hívja össze a pápa Magyarországon a 34. Eucharisztikus Kongresszust. Nem állítjuk, hogy az ünnepségeken résztvevő sokszázezer magyar gondolt volna arra, hogy a morális erő-demonstráció borsot tör a teuton szövetséges orra alá. Egy dolgot azonban kétségtelen: a szűzmáris lo-bogókkal felvonuló magyar tömegek nem fogékonyak a germán Walhalla eszméire.

A kongresszus szó némileg megtévesztő. A jeles esemény nem az egyházi hierarchia tagjainak tanácskozása, hanem sokszáz ezer katolikus nyilvános hitvallása. A Szentszékkel a kongresszuson az egyház-igazgatás első embere, Eugenio Pacelli bíboros-államtitkár képviselte. A magyar fővédnök Purgály Magdolna asszony, a kormányzó hitvese (Horthy református vallású lévén, e tisztségre nem volt felkérhető). Erre az évre esett azonban I. István halálának kilencszázadik évfordulója. A Szent István jubileum rendezvényeit a kongresszus napokra időztették. Ezek fővédnöke viszont Horthy volt, így az ünnepségeken a kormányzó párt együtt jelent meg. A kongresszus rendezési jogának elnyerését a Horthy-rendszer – nem alapítalunul – jelentős külpolitikai sikernek tekintette. Harmadik országból szereltet Budapestre a legnagyobb világvallás ötven ezer delegáltja. A liturgikus cselekménnyel összekötött rendezvényeken közel milliónyi magyar vett részt. A kongresszus mind szellemi töltése, mind pompás ünnepségei miatt Magyarország két világháború közötti történelmének nemzetközi jelentőségű eseménye volt.

Az előrebocsátottak után természetes, hogy az országos ünnepsélemből a Miasszonyunk iskolafőnöke is kivették a részüket. Mivel az őzölő tömegből valami egyedül kívántak kiemelni, a tanulóifjúság számára intézeti egyenruhát terveztek. A szerényebb keresetű családok azonban nem tudták kigazdálkodni a részvételt és az extraruha költséget, ezért a növevények egy része – köztük Fejes Ilona is – csak idehaza ünnepelt.

A tantestület szükségesnek látta, hogy a jeles eseményen való részvétel megörökítésére az iskola évkönyvében. Illo továbbá, hogy az irásnövvel illető lelkesedés egy ifjú leányzóból buzogjon fel. Nosza, kiválsztanak egy eminenst, akit ügyes

tolfforgatónak tartanak. Beérkezik a megrendelt disszertáció, ám pár nap múlva az igazgatótól hívattja a tanítóképző I. osztály főnökét. Asztalán ott fekszik a kongresszus emlékének bronzbaöntésére hivatott kézirat.

– Unalmas és száraz fogalmazvány. Hiányzik belőle a személyes élmény hitelessége. Ezt nem tehetjük be az évkönyvbe – tolja Mercedes nővér elé a lapokat. A tanárnő megvonja a vállát.

– Tudom, olvastam én is, de mit tegyünk, ha jobb nincs.

– Írassa meg a Fejes lóával – javasolja a főnökasszony.

– Tisztelőnd főnökön ez lehetetlen. Ott sem volt a kongresszuson.

Az igazgatótól ehyom egy halvány mosolyt. Iameri a délkévet, hiszen az első osztályban ő tanítja a magyar irodalmat.

– Nem baj. Majd kivallatja a résztvevőket, és összegyűjti az anyagot.

Igaza lett. A kis riportert kifaggat néhány Budapestet megírt iskolatársat, és megkomponálja a történelmi hűségű alkotást. Természetesen a szemtanú nézőpontjából írva le a Hősök tereén pontifikált szentmisét, valamint a diszkvilágítástól csillogó dunai flottaparádét. Az apokrif munka egyébként a zárda 1938-as évkönyvében található meg. Mielőtt azonban az illó úr-redelemet mutató szerzőt erkölcsileg megkövezném, gondoljunk át egy dolgot. May Károly is úgy írta meg a világ leghitelesebbnek tartott indiaéregényét, hogy eleven rézbőrűt még sohasem látott.

A tanítóképzőben töltött évek felét lassan elsunst az ifjúság édes madara. A jó máterek kedvelik fürgeszű, szorgalmas és tehetséges tanítványukat. Egyetemre szánák, menne ő is; ám a sors medrére nem a vágyak, hanem a körülmények kényszere mélyíti ki. A Hentes utcai özevgyaszszony házhoznyelhelye nem tudná fedezni a továbbtanulás költségeit.

1942-ben befejezi tanulmányait, és a pécsi tankerületi főigazgató Szabadka körzetében alkalmazza tanyai tanítóként. A kinevezés átvéte-

Közköztársunk egyik végvára: iskola Újszuplyán

le után a helyszínre utazik terepszénet tartani. A Zenta felé haladó vonat csikorogva fékez a békovai megállónál. Az állomás magányos sziget a szélesen elnyújtózó bácskai termőföld tengerében. A tanítónő nem várja senki. Egy késztes vasúti bakter igazítja el: az újszuplyáki iskola a sínpályától balra kiágazó, L alakban haladó földút mellett található. Ha azonban átvág a betű szarainak végét összekötő mezei ösvényen, alig hét kilométer gyaloglással elérheti célját. Úgy látszik, erre felé is a szegediekhez hasonló „oélször” szögély emebőrk” laknak, mert a keményre járt csapással jócskán lerövidítik az indóházától az iskoláig mért távolságot. A címerét hány kukorica jó két fejfel magasodik a fürgén lépkedő, karcú lány fölél. Figyelmet nem vonja el szélesen kitaruló horizont, van ideje elmélkedni a nemzet tanyai nap-szafmosának jövőnd kiltásairól.

Bő másfél órai foglalgás után elér a iskolát. Hullámos vonalú, ki-be düllögélő kerítés foglalja keretbe az udvar ús gazterterét. Csaholva száguld egy hozontos kutya, a tornácson pedig megjelenik egy különös nőalak. A sorsárs lenne ő, a szegedpocica, aki már évek óta hinti a tudás világozsgát a buksi bunyevác gyermekfejekre. A kolleganót gyors pillantással meri fel az ifjú tanítónő. A loyers ruha sem rejti el a karcú női test formáinak szépségét. Az arca azonban olyan, mintha szlavon tölgyből baltával nagyolták volna ki. A következő években kiderül, hogy a óurva külső csak egyszerű szerkezetű, de alapjában véve jó szándékú lelket takar. A bemutatkozás után tisztázódik, hogy az óshonos kolleganót Jeliszavéta Jakovjevicsnek hívják. A jövővényben ekképp szítja fel a pedagógiai optimizmust:

– Te nem maradsz itt. Már volt itt hat. Te vagy héték!

A mérsékleten szívélyes fogadtatás az új tanítóóben aligha ébreszt túlzott derülá-

Az órség magyar kövitései

tást. Az a tény, hogy Délvidék egy éve töretlenül visszacsatolása óta hat magyar tanítónő szükkött meg Újsuplyákról, nem túl meggyőző bizonyítéka a tanyai életforma bűvös vonzerejének. A szláv életpéldaség és balkáni Püthája azonban ezáltal rossz jósáknak bizonyult. A makacs szőke kislány két évet húzott ki Újsuplyákon és csak akkor távozott, mikor a látóhatár alján már morajlott a front.

A Szabadka környéki magyarok csak bérlők vagy eselődék a módos szláv gazdák birtokain. Az iskola ötven diákja kb. fele-fele arányban oszlik meg a két anyanyelv között. Az alapszituáció eleve magában hordozza a tanítónők közötti ellentét kialakulásának veszélyét. A magyarica megjelenése Jeliszavétát megfosztja létalapját felől, és azonban egzisztenciáját még nem rendíti meg. A magyar általam ugyanis biztosítja a huszonöt kis bunyevácának is az anyanyelvi oktató státusát. A tantemen azonban osztóznok kell. Ez úgy oldható meg, hogy délelőtt a magyar csoportot, délután a bunyevácot oktatja a tanítóné; a következő héten viszont fordítanak a sorrendben. Nagyobb probléma viszont a lakáskérdés. Mindezeig Jeliszavéta egyedül birtokolta a kétszobás szolgálati lakást. A tanügyi igazgatás salomoni ítélettel két egyszobás konyhás félre falaztatja ezt a lakószobát. A természetes Jeliszavéta számára nem sikerelmény. Némi hidegháborús feszültség után azonban beletörődik a változásokba. A közköztatisz határvidékiek veteránja és ifjú harcosa között valami barátságféle is kifejlődik. A nyíltabb légkör kialakulásában nagy szerepe lehet a magyar tanítónő tapintatának, szimpátiát keltő személyiségének.

A jövendő tanítványokkal való első találkozás nem kezegetett átúto pedagógiai siker reményével. Borzas, bűrtalan és kissé együgyűen pislogó a puszták népe.

A tanyavilág kis művészei

Nyelvünküket elszigetelt tanyák beszűkült világából hozták. Továbbmővelésüket az a szerb tanító nő végezte, akinek veretes magyarságát érzékeltette az imént emlegetett prófécia.

Nem az oktatás szférájába tartozó, de lehangoló körülmény: bizony kopott, viritóan foltozott ruhájú a reggeleente becokogó kis rongyosgárda.

Miasszonyunk apóái a tanítófontéket osztályonkénti oktatásra képezték ki. Suplyákon viszont egyetlen teremben, hat-szözlamban kellett tanítani az orgonaspök-ként növekvő gyermekhadat.

A szeptemberi évkézdés más meglepetést is tartogat. A tanyavilágban az életritmus nem a kronométer mutatónak állásához igazodik. Az elszigetelt majorságokban van ugyan óra, de ha megáll, nagy a baj. Vilányáram híján csöves rádiókézslék nem üzemeltethető. Az elmaradottságra jellemző, hogy nem ismerik a saját energiforrás nélkül működő kristálydetektoros, fülhallgatóes vevőt sem. Toronyóra és rádió nélkül tehát nincs mibe igazítani az időgépet. Mivel így Újsuplyák órái nem szinkronizáltak, időnként jó óras késsései, vagy netán idő előtt érkezik a hét-nyolc kilométeret gyalogló kis tanítvány. A tanyai iskolában a greenwichhez igazodó zónaidőt a magyar tanító nő vekkre jelzi. Óráit tehát szabályozott beosztással tartja. Jeliszavéta viszont az időtlenség derűjébe merülő szláv lélek, óráit találmoma fejezi be. A szláv kímérésére eredeti módszer alkalmaz. Tanítványai közül kijelöl egy baktart, aki a színtet végét hársány "unutra" ríköltással hirdeti ki. Fejes Ica pusztá kíváncsiságból vekkeren ellenőrzi a gyermeknek időérzékét, és az megdöbbenően pontosnak bizonyul.

Az újsuplyáki iskoláról elmondottakból nyilvánvaló, hogy az ifjú tanítófontéket az építkezést az alpok lerakásával kellett kezdenie. A nyelvi kultúra fejlesztésének leghatásosabb eszköze Petőfi költészetében találja meg. A könnyedség, a természetesség, mellyel a poeta hétköznapi szavak anyagából remekművet formál, megragadja a gyermeki lelket. A fejlett fogalomrendszerű, élő anyanyelvtől elszigetelt kis növendékek körében terjedni kezd a tudás még pislogó fényű világossága. A gyermeki agyak fogékonyságát és az ifjú ta-

nítófonté energiáját jellemzi, hogy már színdarabok bemutatására is vállalkoznak. Az előadott darabok egy része „kosztümös”. A tanítófonté időnként besegítő édesanyja ügyes kézzel jelmezeket formál szövetladdéből és kartonpapírból, melyekre flitter hint némi csillogást. A tanyai magyarok képzelete – akik vagy tíz kilométeres sugarú körből szerelnek az előadásokra – a szegényes kellékeket színes illúzióval egészíti ki.

A petróleumlámpás tanyai téatrum magyar monádék, regék, tündérmesék világot idézi meg a kendős, kacsás publikumnak. A megkopott, elszűkített nyelv visszanyeri régi ragyogását, és a kis közönség érzi a nemzethez fűző legszorosabb kötelék szálainak megfeszülését.

A kis tanítófonté nem harcos természetű, ám szereti az igazságot, és van méltányosságérzete. Ezek a tulajdonságai sodorják abba a konfliktusba, melyben öszezcap az elszávosítás alattomos gyakorlatával.

A tanyavilág temploma Újsuplyákon van. A plébános magyarul önkéltelen beszélt bunyevác ember. A hitoktatást is ő végzi, oda-vissza vagy húsz kilométer kerékpározva a földön. Bár a lévekek több mint a fele magyar, a templomban Trianon óta anyanyelvűkben főhisz nem hangzik fel. Végéhez közeledik az 1942/43-as tanév, és a tanítványok egy része most lesz elsőáldozó. A szőlők bizalmukba fogadták a kisasszonyt (így szólították a tanítófonté), és megkérték: beszéljen a plébános úrnál, legyen ezáltal magyar misé. A tárgyalás az ámbiban folyik le. A lelkes nem elfogult pravoszláv, de értelmű fogadja, hívei miatt kívánják magyarul dicsegni az urat. Mikor a tanítófonté a kértet előadja, a pap arcán átsuhan a keletelenség. Röviden töpreng, majd szeme felvilan. Megtalálta az ellenértet:

- Azt nem lehet. Nincs magyar kántor.
- Ha lenne magyar kántor, akkor lehetne?
- Akkor lehetne.
- Van magyar kántor.
- Ki?
- Én.
- Maga tud harmóniumozni?
- Igen.

A győzelem teljes, ám a tanítófonté érzi, hogy a sulykot kissé elvetette. Tud ugyan zongorizni, jól olvassa a kottát, azonban az iskolánövérnek a kántorizálást nem oktatták oly fokon, hogy Johann Sebastian Bachot kivétel staltumából. Haladéktalanul felkeresi ismeretét, aki Szabadka egy kisebb templomának kántora. A tanítófonté elintézi, hogy szombat délutánonként gya-

korolthasson az oldalképolna harmóniában. Bőségesen ellátja egyházi énekek kottáival is. A kisasszony szorgos, többé-kevésbé munkával készül az istentisztelet méltó zenei intonálására.

Az előadók „magyar miséje” a rítus szerint zökkenőmentesen folya le. A harmónium futamai megcsilllogtatják a dallamot, és a betanított kórus a megfelelő helyen rázendít az énekre. A templom mélye azonban hallgat. A padokból nem szárnálnak fel asszonyhangok és férfiak baszszusznak dörmögése. A szünetek pillanataiban viszont szokatlan hangeffektus eleget nyit az énekbe. Zokogás és fojtott sóhajok. A fejek lecsuklanak, a vállak rázkódnak és áruklodva hajlanak előre. Mire elhangzanak az evangélium igéi is, már csitul a lelkek örömmel és fájdalommal teljes háborgása. Csatlakoznak az énekhez az első könnyvázta hangok. Mikor a harmónium a „Boldogasszony anyánk, régi nagy patrónánk” hangjait intonálja, egyetlen hatalmas szólamban zeng fel a templom öblös mélye.

Am a gyermekek lelki énének csillapításán kívül a gyarló test igényeiről sem feledkeztek meg. Feldiszigelt szekerek fuvarozták vissza az előadókot az iskolához, ahol már készséges tanyai asszonyok várták pompás reggelivel a kis kitéhezettek.

Jeliszavéta, aki tűnődve és törőlmetszett balkáni tanyasággal szemlélte a kollégánót tevékenységét, regisztrált életfilozófiáját így foglalta össze:

– Ilonka, te vagy fiatal, te csinálisz minden. De egy mondotk: szobor nem lesz.

Az igazsághoz tartozik: a fohásztág nem feledkezett meg a kultúra e távoli őrhelyéről. A második év őszén korrektil bejelentették, mikor érkezik meg a tanfelügyelő úr. A tanító kisasszony feléri észel: ő ugyan számítalanszor gyalogoltatja le a hét kilométert, ám a tanügyi főszemlész mégsem kutyagolhat magányosan a kukoricaföldön. Végtül sikerül beszerveznie a három magyar lótalajdonos egyikét, Héli apukát. A segítőkészs fődműves – aki szakit három órát a napból – épp mos teríti a tarlóra a beszántandó szervesanyagot. Vállaja, hogy két trágyafuvar közé beitatja a magyar királyi tanfelügyelőtet is. Az inspektor egybékémt régi ismerőstök, Ács József. (Tűbb évtizedig tanított Baja környékén, 1980 táján a Vízizygi Főiskola kollégiumi nevelőtanárként ment nyugdíjba.)

Látogatásban fiúnál, Szentiványi Gábornál
(London, 1998.)

A bevonulás nem volt híján a komikum néhány elemének. Jóska bátyánk megadta a módját, és a felügyelőti szemlére szépen kiöltözött. Vitézkötéses fekete Bocskai-ban, szülegyenesen trónolt a szekéroladakra fektetett deszkán. Gondosan csokorra kötött szalagyaikendőjének aranyrojtja szépen harmonizált a kocsi ölébe kemódott anyag szírnyalataival. A spártai körülményekhez tiszteletreméltó rugalmassággal alkalmazkodott, és méltósággal szállt alá a bakról. A tanítónót tesz valami szerény célezt arra, hogy a kopott kis iskolához talán túlméretezett e nagy parádé. Ám ő egy spanyol nagyúr grandezziájával mondja: a tanyai tanító méltó a nemzet tiszteletére, és ezt külsőségekben is ki kell fejezni.

A tanfelügyelő úr tudta, mi várható el a hat osztályt párhuzamosan oktató rendszertől. Az újsuplyáki emberparénták tudásáról és az oktatás eredményességéről szerfelett elégedetten nyilatkozott.

Az újsuplyáki magyar tanítónót 1944 szeptemberében menekülésre kényszeríté a háború. Múltán az élet visszatér normális medrébe, és Baján az iskolák megkezdik működésüket, néhány hónapig szülővirocsában oktát. 1945 szeptemberében már a vaskóti iskolában tanít, és ezzel megkezdődik egy pályáját karakterisztikusan kialakító periódus. A hatosztályos elemi iskolát nyolc éves képzési idejű általános iskolává szervezik át. A felső tagozaton megjelennek a szakértágyak, és szükségessé válik általános iskolai tanúrok képzése. Fejes Ilona számára megnyiták a lehetőség, hogy valóra váltsa a tíz éve álomává

fioszlott terveket. Ám a sors vet egy újabb vargabetűt. Hajluma szerint a matematikai stúdiumokat választaná, de az iskolák keretszámokat kapnak, és erre a szakra barátinje jelentkezik. A sors váltóját gyors elhatározással állítja át, és választja a még gazdátlan magyar-történelem szakot. Írdeklődése, olvasmányai, hajlékony kifejezőkészsége a nyelvtanári pályára is alkalmassá teszik. Ez lesz az a terület, melyen megtalálja önmegvalósítása lehetőségét.

Ne beszéljük le az inculás nebbzéseit. Vaskút lakosságának zöme német vagy bunyevák anyanyelvű. Az őslakossághoz keveredik a betelepítésből idesszármazott magyarság, valamint több család csángós-zsidó. Az otthoni idfittást tekintve mind nyelvünkös, mind magyival hozott ismeretanyag területén meglehetősen vegyes az a gyermekeknyel. Kétségkívül valamelyest homogenizálja az első tagozat négy éve, de még így sem könnyű nemzetiségi vidéken magyar nyelvet és írodalmat oktató. Azonban nincs okunk tartani attól, hogy a fiatal tanárnót, aki tizenkilenc évesen megkötődött a tanyai rigdeltáris mostoha körülményeivel, megbátrán a nehézségek elől. Igaz, van segítség-táza is, a pályaelhagyó szalontai nótárius.

Arany János költészetében találja meg a kulcsot, mely megnyitja nyelvünk kincserebészét, és kiszabadítja az írodalom szerete-tének lengé szellemét. Egyik remekművét, a Toldival fessziti ki az első hidat a gyermeklélek és a magas írodalom között. Ha már a Burg kincsárának is feltűnően exponált szobra a fúrcast fúrcassal elagyalo-Toldi, miért ne fogadták volna szívükbe

a magyar Herkulest a kis vaskütiak. Ez az elbeszélő költemény egyaránt alkalmas nyelvünk hangzásbéli szépségének és megjelenítő erejének szemléltetésére. Műtán a véjt fűlő tanítványok túljutnak a művészeti látomás élményén, az elemzésnél gyönyörűséggel gyűjtögetik a verstan ismert alkotóelemeit. Bizrán az irodalmi érdeklődéssel beoltott tanítványait bevezeti a balladák borongóba, drámai feszültséggel teltített világába.

Az oktatás hatékonysága azon mérhető le, hogy felkelti-e az ifjú lélek érdeklődését az önművelés, a tananyagon túllépő tudás iránt. Nos, az ifjú tanár – asszonynevén ekkor már Szentiványi Józsefné – jelentős sikert ér el kis színijátékos körével. Bemutató előadásukat a művelődési ház színháztermében tartják. A műsort székelei népbálladókól válogatja össze. A helyi siker még értelmezhető úgy is, hogy a szülő szívesen látja gyermekét a világot jelentő deszkákon, és a családi klánok összefogása tömegeket mozgathat meg. Ám a gonoszokod interpretációt cáfolja az tény, hogy az előadást közkívánatra többször ismételnők kell. Továbbá a kis csapat meghívást kap a szomszédos községekre is. A mese-motívumokkal színezett dráma veretes szövege mindig zsfúfot nézéstfőle szíznyal. A versek egy részét szólóénekes adta elő, és ehhez csatlakozott a kar által émondott vagy énekel szöveg. A közönségsikert követte a hivatalos elismerés is. A színijátékos csoportok járási kulturális seregszemléjén – ez a korabeli megnevezés – a vasküti iskola éri el az első helyezést.

Arra vonatkozóan, hogy a kis művészeknek jelentett-e mély és tartós élményt a székelei népdalok színpadi megszólaltatása, van objektív adatunk. Az osztály – melyből a szereplők zöme kikerült – 25

éves találkozókat tart. A vacsora végén kis csoport sorakozik fel, csendet kér, és negyed század múltán, hibátlan intonációval szólaltatják meg a Görög Ilona népbállada dalbeszélőjét.

Nem érdektelen, hogy Sárosyné Schön Murgiton (dr. Bolner Józsefné) kívül három olyan vasküti tanítványát tudja megnevezni, akik német anyanyelvűtől indulva választották életművészetüket a magyar irodalom oktatásáért. Tebát a Kazinczy idézet („És terjesztém a szent tüzet”) nemcsak az irodalmat művelő, hanem azt az oktatás világába ártított, karakterisztikus személyiségekre is alkalmazható.

A már beérett természet takarított tanárnő vasküti életszakasza 14 évet terjed ki. A széles, dús lombokkal árnyalt fűtőujú közönségen szeretettel emlékező egykori tanítványokat és egy sítálmot hagy hátra. Házasságának két boldog évét tragikus akkorddal zárja le egy megvékonyodott érfal elpattanása.

1959-ben meghívják a bajai tanítóképző gyakorlatiskolájába, majd három év múltán megbízásuk az intézet vezetésévé. Közel két évtizedet tölt itt 1978-ban történt nyugdíjba vonulásáig.

Új pozíciójában már nem a tanítás a fő tevékenysége, hanem az, hogy jövendő kollégáikat avasson be abba a mesterségbe, melyet ő a művészet főkn gyakorolt. Nyilvánvaló, hogy egy kreatív szellemet nem elégíthet ki a közvetett siker. 1973-ban alkalma nyílik a nyelvi kultúra legszélesebb körű terjesztésére. Felkérlik, legyen részt az iskolaradió „Tanuljunk magyarrul” c. műsorának szerkesztésében. Szabó Balázsné főiskolai tanárral együtt készítik az egyes adások forgatókönyvét. A műsorvezető, a „rádiós tanító néni” Sárosyné. A gyakorlatiskola nyolc növendékének közreműködésével még éven át szemlélteti anyanyelvünk szépségét. Be-

mutatja a gondolatot leghitelesebben tüköröző fogalmazást, a hangszly helyes elosztását, a szavak elrendezéséből adódó jó hangzást. A produkciót a rádió vezetés-e Nívó-díjjal jutalmazta.

A műsor könyvvé tömörített anyaga 1978-ban jelent meg. Öt kiadása összesen 300 000 példányban kelt el. A könyv – melynek társszerzője Szabó Balázsné volt – a Minerva Kiadótól is kiérdeklődött a Nívó-díjat. 1978 Sárosy Józsefné számára a siker éve: kitüntetik a nyelvi kultúra terjesztését jutalmazó Kazinczy-díjjal.

A leírt események óta negyedszázad telt el. Olyan egyéniség, aki önmagát az alkotó cselekvésben valósítja meg, nem pilhen nyugdíjas éveiben sem. Tizenkét éven át tanít még Baján és vidéki iskolákban. Élethivatásul azonban oly mértékben azonosul, hogy munkakedvét a tanintézetekből való visszavonulás sem apasztja el. Mindig készségesen nyíló ajtaján becsengetnek a tanítóképző főiskola ifjú növendékei és sokszor idősebb kollégák is. Szakmai tudását, tanácsát önzetlenül osztja. Néha talán eréjén felül is. Vagy éppen az lenne a forrás-eleterejének, hogy szóhat olyan dolgokról, melyek szívéhez mindig legközelebb álltak? Olyan megújító ősförors számára az irodalmi kultúra, mint Anteusnak a föld, melyből megújul életerej?

Sárosyné (Baja tájkörzetében közismert nevén Ica néni) – lapunk korrektoress és nyelvhelyességének őre – augusztus 27-én tölti be nyolcvanadik évét. Barátai és tisztelői, akik életkorát intellektuális elevenégre és nem az anyakönyvi adat alapján ítélik meg, talán hiteltelneknek a szám olvasásakor. Mikor a kerek évforduló alkalmával elmondjuk szívből jövő jókívánságainkat, reméljük, hogy a lélek hordozója még sok energiát fog meríteni szelleme türelten erejéből.

Dr. Dániel József

Egy „sűrű élet” krónikája

Ternák Gábor: A mangó illata – Az orvos életben marad?

Néhány napja került kezembe a budapesti Praxis Kiadó gondozásában tavaly megjelent, fenti című kötet, és a több mint háromszáz oldalát csaknem egy ültő helyemben olvastam végig, mert rendkívül érdekesnek találtam. A szerző egy azok közül a különböző foglalkozási magyar szakemberek közül, akiket a romantikusnak ígérkés kalandok és még inkább a jobb megélhetés reménye a múlt

század hetvenes éveiben arra csábított, hogy állami hozzájárulással tívóli, egzotikus országokban vállaljanak munkát. Voltak, akik nehezen viselték a szokatlan, nemegyszer embert próbáló körülményeket, és alig várták, hogy hazatérhessenek. Ternák Gábor, aki fiatal orvosként 1975-ben indult el első útjára, nem riadt vissza a nehézségektől: összesen közel hat évet töltött a trópusokon, és korosodó osztály-

vezető kórházi főorvosként most is vállalja: „Ha lehetőségem lenne, ma is visszamenek odn, ahol az orvos, ha nem a teljesítménypontokat akarja kergetni, hanem csak gyógyítással akar foglalkozni, megteheti és érezheti azt a boldogságot és stikerélményt, amely ezzel jár.”

A könyv elsősorban annak a mintegy húsz évrnek részletes leírása, amelyet írójának első és utolsó külföldi útja foglal ke-

retbe, de közben-közben felidézett korábbi eseményekkel együtt kibontakoznak az eddig megtejt életét, egy „sűrű élet” (a szerző így jellemzi előszavában) fordulatokban gazdag egészének kontúrjai is.

Kisgyermekkorát a Rákosi-korszak árnyékolta be. Apja korábban egy aszalt gyümölcsöket előállító kisüzem tulajdonosa volt Zalaegegrszegen, ezért egykettőre segédmunkássá minősült át, és mivel még így sem lehetett nyugta a városban, rövidesen az Érd melletti Izbégen, a kocsigyártban vállalt munkát. Egy idő után bérelszámolóvá avasult ugyan, de a család hányattatásai a következő években sem szűntek, amit az is jelez, hogy a fiatal fit az általános iskola nyolc osztályát négy különböző faluban végezte el. Bizonyos nyugalom akkor következett el életükben, amikor Bajára költöztek. Ternák Gábor 1959 és 1963 között a III. Béla Gimnázium tanulója volt és mintán végzett, a Pécsi Orvostudományi Egyetemen folytatta tanulmányait. Hogy ne keljen nyomorognia, újságíróként vállalt, még a diplomaosztás napjának reggelén is körbeszaladta körzetét. Amikor aztán pályakezdő orvosként munkába állt a klinikai fertőző osztályon, azt kellett konstatálnia, hogy kevesebb a fizetése, mint amekkora bevételhez korábban az ösztöndíjjal, az újságíróként bérével és a díjazásokkal alkalmával kapott borbávalálkál jutott. Ez a körülmény és a fertőző betegségek iránti érdeklődése megerősítette a már korábban is ébredező vágyát, hogy mielőbb megpróbáljon hozzájutni egy afrikai kiküldetéshez.

Igyekezett céltudatosan felkészülni. Másodszori nekirugaszkodásra sikeres középfokú nyelvvizsgát tett angolból, egy „Trabant típusú gépkocsi hosszadalmas gyótrése eredményeként” jogosítványhoz jutott és mikor infektológiából megszerzte a szakorvos képesítést, azonnal benyújtotta pályázatát egy nigériai állásra. Néhány hónap múlva pozitív választ kapott, és miután kész volt egy, a szocialista társadalom felsőbbrendűségét sulykoló fejtárgtán is, 1975 elején végre feleségével együtt repülőre ülhetett, hogy nekivágjon az ismeretlennek. A megkötött szerződés kétszer tizennyolc hónapra szólt, a két időszak között három havi szabadsággal.

Az állásbely nem az egyik szövetségi állam székhelyén, Kadunában, az egyetemi klinikán várt rá, ahogyan ígérték, hanem egy attól 200 kilométerre fekvő 10 000 lakosú helység, Kafanchan úgynevezett speciális kórházban. Mivel sebész

és nőgyógyász feladatkört nem óhajtott vállalni, bár kapacitáltak, a belgyógyászati, a gyermekgyógyászati körtemeket és a tuberkulózis elkülönítőt bízták rá, meg az ambuláns betegek ellátását. Ez 120 felügyelni való ágyat és napi mintegy 30-50 jóróbeteg jelentett.

A kórházban talált állapotok elképesztőek voltak. A koszos körtemekben csótányok szaladgáltak, a betegek saját, piszkos, rongyos ruhájukban fekdtek az ágyakon, vagy, ha ott már nem volt hely, a padlóra terített pokrócokra. Naponta egyszer kaptak enni, pléhtányjukba egy nagy vödörből kézzel mérte a főzelékfét vagy rizst egy konyhai dolgozó. A legkülönbözőbb betegségekben szenvedtek. Gyakori volt az agyártagyulladás, a gennyes szívburokgyulladás, basillafusz, vérmérgezés, kigyómarás, és bőven akadnak példák az olyan tipikusan trópusi betegségekre, mint amilyen például az álomkór. Mindez óriási lehetőség egy fiatal orvosnak tapasztalatszerzésre, de egytálla keserves kínlódás is, hiszen hiányoztak a legalapvetőbb műszerek, és a szükséges laboratóriumi vizsgálatok elvégzésére sem volt mód. Az sem volt biztos, hogy az előirt gyógyszereket megkapják a betegek, mert vagy már a kórház-i gyógyszertrárból ellopták vagy titkóben „kallódtott el”. Tetéte az a bajt, hogy a fertőző betegeket nem lehetett izolálni, egymás mellett fekdtt a koleras és a szívbeteg, a maláriás és a tifuzos. Ilyen körülmények között azt is eredménynek kellett érezni, ha egy beteg életét valamiképpen mégis sikerült megmenteni. Meg ta-

lún azt is, ha egy feltehetően lassu-lázás beteg (vérmintájának diagnosztikus vizsgálata nem volt lehetséges) néhány nappal kórházba kerülése után meghalt, a vele foglalkozó orvos „megászta”, azaz életben maradt.

A karunchai állapotok nem voltak kivételesek. Ternák Gábor egy kadunai kórházban is, ahol kiküldetésének második szakaszában dolgozott, hasonlókat tapasztalt. A nemtörődömség és a szakértelem hiánya általános volt. A kórházakat igazgató bangladesi, indiai, pakisztáni orvosok egyikéről-másikáról azt is fel lehetett tétézni, hogy diplomájuk hamisítvány, annyira tájékozatlanok voltak a legegyszerűbb szakmai kérdéseken is. A beosztott orvosok közt is akadott olyan, akinek sejtelve sem volt arról, mire való egy EKG-gép.

Nem a pénziány volt az oka a nigériai egészségügyi katasztrófa helyzetének, mint ahogyan az általános elmaradottságnak sem. Azokban az években az ország olajjvédelme ugrásszerűen megnőtt, jutott volna pénz minderre. Indultak ugyan óriási beruházások, de azokból csak a pocsek munkát végező vagy már az előleggel megelépő vállalkozóknak és az általuk lefízett hivatalnokoknak volt haszna, az épületek egy része összedőtt, a frissen elkészült repülőtér kifutópályája használhatatlannal bizonyult, a tervezett utak egy része csak fílig épült meg. 1975 júliusában pucos vetett véget az addigi katonai kormányzatnak, jogosságának megindolásában első helyen szerepelt a vezetők korrupciója és mérhetetlen pazarlása, de érezhető változás az újabb tábornokok uralma alatt sem történt.

Ternák Gábor kifutó mesélő. Nem abban az értelemben, hogy jól tudja szemezni a felidézett eseményeket, erre ugyanis kísérlet sem tesz. Azért nevezem kifutó mesélőnek, mert tárgyilagos hangon előadott sok történetéből, amelyekbe imitt-amott csendes ironia is vegyül, érzékletes képet kapunk egy különös világról. Tapintható közelségben érezünk a varázslatos tájt éppúgy, mint a házak körül szaladgáló, kővet patkányokat vagy a magas fűben megbúvó kigyókat, skorpiókat. Magunk előtt látjuk a kadunai piac kavalkádját a robánszó gyerekekkel és a vásárlók közt sétálgató, pulykányi méretű keselyűkkel. Egyegy felvilánzó kép megismert embri sorokkal, vagy éppen betekintést enged a száz kilométerreől is őszzejáró magyar szakértők mindennapjaiba.

1978 nyarán véget ért az első kiküldetés. A házaspár néhány hetes európai

utazgatás, rokonlátogatás után hazaindult a három és fél év alatt megkurtított pénzen Németországba volt Meedocesszel, amiért az ifjoni megrendelő 530 000 Ft-ot fizetett.

Terák doktor következő külföldi munkavállalására két év múlva került sor. Lazoz kiküldetésre gastroenterológus keresett. Mivel belgyógyászati szakvizsgát már tett, ismerős kollégáktól ellesette, hogyan kell gyomortükrözést végezni, és beadta a pályázatát. A szerződés kétszer egy évre szól, közte két hónap szabadsággal.

1980 novemberében indult Lazozba, ezúttal egyedül, mert nem sokkal előtte házassága felbomlott. Munkahelye a főváros Vientiane legnagyobb kórházában volt. Az első napokban kézbe vehette a már egy éve használatlanul porosodó gastroscópot, de miután megtisztogatta és üzembe helyezte, a sebész főorvos gondosan elzárta előle. Hónapokig a közelébe sem juthatott. Változás akkor következett be, amikor az egyik vietnami vendégprofesszor vért hányt, és nem tudták, mi lehet az oka. Ekkor végre megkaphatta az eszközt, s miután az általa elvégzett vizsgálat tisztázta a dolgot, meg is tarthatta, sőt segítségül egy ügyes asszisztens is beosztottak mellé.

Lazoz abban az időben, csakúgy mint Vietnam, „baráti ország” volt. Az 1975-ös fordulat után ott is belefogtak a szocializmus építésébe. Ez azonban, amint szerzőnk írja, „talajdonképpen a karikatúrja volt még annak is, ami Magyarországon az ötvenes években történt”. Sokan nem kértek belőle, és átúszták a Mekong folyót, hogy Thaiföldön át Nyugatra jussanak. Akiket elfogtak, és azokat is, akik valamilyen szempontból megbízhatatlannak minősültek, a Mekong egy-egy szigetére deportálták (külön a nőket és a férfiakat), vagy az északi dzsungelben fikturméletet végeztek velük, a munka után pedig (talán büntetésül?) alapos „népnevelésben” részesítették őket.

A munkahelyeken is folyt az ideológiai képzés, gyakran a munka helyett. Vég nélküli gyűléseken esetenként a szónokok, s közben a termelés állt. A kórházakban hestente egyszer volt nagygyűlés. A szöveg itt is a napfényes jövőről szól, utána pedig „mindenkinek takarítania kellett a kórházat és ápolni a kertet”.

A szocialista országok követségi dolgozóinak és a szocialista országokból jött szakértőknek „ideológiai kondícióban tartásáért” a szovjet nagykövetség végezte. Kommunista szobatoikat szerveztek egy szovjet segítséggel épült kórházban. „Ez

abból állt, – írja Terák doktor – hogy általában két óra hosszat mindenkinek gyűjteni kellett, mintba ássa, cipelne, tevékenykednie valamin.”

A kórházi munka itt sem volt problémamentes. Sohasem lehetett benne biztos, hogy amit javasló egy-egy beteg kezelésével kapcsolatban, azt munkatársai végre is hajtották. Nyomasztó a gyógy-szerhiány is (közben a külföldi segítség szállítványokkal érkezett gyógyszerek valamelyik raktárban várták egészségügyi idejük lejártát), a betegeknek gyakran a piacon kellett megvásárolniuk a szükséges adagokat. De itt is bőséges lehetőség volt tapasztalatszerzésre, azon a tőnyen előforduló betegségek, például a beriberi megismerésére. A két év végül is eredményesen zárult, és örömteli hozzádoka volt egy új feleség is.

Az utcán pillantotta meg a feltűnően csinos fiatalasszonyt. Nemsokára sikerült összeismerkednie vele. Kiderült, hogy ő is elvált, két kicsi lánya van. Az ismeretéből idővel benáposágos kapcsolat alakult, s mivel sikerült – nem kevés utónajárrással – elérni a frigy előtt tornyosuló akadályokat, összeházasodtak és együtt jöhettek haza. Egy év múlva sikerült a két kislányt is Magyarországra hoztatni.

Addigra Terák doktor főorvosi kinevezést kapott a széksztári kórházhoz. A nyolcvanas évek második felében felbátorító ellenzéki politizálás hírei hallatán benne is feltámadt a vágy, hogy nyilvánság elé lépjen. 1988-ban főleg orvosokból egyfajta közéleti klubot alakított, amelynek működésére az országos sajtó is felfigyelt. 1989 végén az MDF helyi szervezőtétel felkérésére elvállalta a képviselőjelöltséget, és az első szabad választásokon Szekszárd országgyűlési képviselőjévé választották. A négy év újabb kihívás volt: munkára, kalandra.

1990 novemberében Magyarországi csatlakozást az Irak elleni koalícióhoz, és a parlament döntést hozott arról, hogy az ország egészségügyi kontingenssel járul hozzá Kurva visszafoglalásához. Hősünk, hadi nevezem egyszerűen így a kalandos sorsú krónikást, mivel volt tapasztalata a különleges helyen, különleges körülmények között végzett munkában, morális kötelességének érezte, hogy jelentkezzen az orvoscsapathoz. Mivel ő volt az egyetlen országgyűlési képviselő az útra készülőkhöz, neve – nem nagy öröme – nyilvánosságra került. Ezután már a családját is felhívni kellett.

Az akciós 1991 januárjában indult. A 37 fős kontingens Szad-Arábiába került, tá-

borhelyük a fronttól tisztes távolságra volt ugyan, de az iraki Scud rakéták által azért jól elérhető ponton. Egy jól felszerelt, üres kórházban várták a fejleményeket. Az Irak ellen végrehajtott amerikai légitámadások heiteiben semmi dolgot nem volt, csak az egyre sürülődő riadók okoztak kellemetlenséget és némi szorongást. Egyszer megesett, hogy a támadó rakétát néhány kilométerre tőlük semmisítette meg egy amerikai Patriot rakéta. A szárazföldi támadás megindulása után már kerültek sebesültek a kórházba, kivétel nélkül arab katonák, de ellátásukhoz csak a sebesültek volt szükség. Neki előre meghatározott feladata az esetleges biológiai és vegyi támadás elleni védekezés volt. Már-már úgy tűnt, hogy eszmeileg le is tudták a háborúban való részvételét, de a legutolsó napon az Irakból kilőtt legutolsó rakéta szálláshelyüktől egy-másfél kilométerre telibe talált egy katonai raktárt. (Az elhárító Patriot egységnek nem működött a radarja.) A robbanás huszonnyolc amerikai katonát azonnal megölt és kilencvennyolcat megsebesített. A sérülteket az ő kórházukba szállították, vizsgálatokban, kezelésükben mindenkinek juttott szerep.

A parlament évek sok érekes (és békés) feladatát is kínálta. Az Európa Tanácsba delegált magyar képviselők egyikéket sok külföldi konferencián, tanácskozáson vett részt. Ilyen minőségben járt Ausztráliában, Pápua Új-Guineában, Litvániában, Fehéroroszországban.

Amikor az Interparlamentáris Unió 1993-ban a kambodzsai választások felügyeletére magyar képviselőket is igényezett megvenni, természetesen azonnal jelentkezett, hiszen járt már azon a környéken, és – végtére is – a trópusokról volt szó. Mit sem törődött azszal, hogy a vállalkozás korántsem látszott veszélytelennek. A világ minden tájáról összesereglett mintegy kilencszáz megfigyelő Bangkokban kétéhetes képzésben részesült (nem mindenki ismerte úgy a viszonyokat, mint ő), majd Kambodzsán fővárosra, Phnompen követségét, ahonnan elinnyitották őket a kijelölt választási körzetekbe. Az övé egy isten háta mögötti apró faluban volt. A szavazás nem zajlott le ugyan bonyodalmak nélkül, de baj nélkül ért véget, s vele a hatátes kirándulás is.

Terák Gábor könyve kitűnően megírta, élvezetes olvasmány. A kép pedig, amely lapjairól élénk társul, egy mindig tevékeny, rokonszenves ember életútját mutatja meg.

IN MEMORIAM SASS JÓZSEF BÉLA

Szomorú gyászúr érkezett Bajára. Elé-
tének 88. évében – 2003. június 20-án –
hosszú szenvedés után elhunyt egy váro-
sunkból származó hírneves személyiség,
Sass József Béla, arany és rubin diplomás
zeneszerző, karnagy, ének- és zenesztár.

Sass József Flórián utcában lakó r.k. val-
lást, pézsfügyéri felvigyázó és Guggen-
berger Irma ev. vallású szülők gyermeke,
Sass József Béla, 1915. január 13-án jött
világra Baján.

A Bajai Magyar Királyi Állami Elemi
Népzenei Tanítóképzőben az 1928/1929.
tanévtől kezdve készült a pedagógusi pá-
lyára, ahol 1933-ban tanítói oklevelet ka-
pott, egyúttal képesítést nyert r.k. egyházi
énekből és zenéből. A kántortanító zenei ta-
nulmányait a Liszt Ferenc Zeneakadémián
fejezte be, 1958-1963 között középiskolai
énektanári és karvezetői diplomát szerzett.
Tanítót Kisjászállás-Csorbatanyán, Érden,
majd budapesti középiskolákban. Hatvan-
hét évesen kérte nyugdíjaztatását.

Zongorakísérőként is közreműködött
másorok rendezvényeken, hangversenyek-
en. Fővárosi kórusok és zenekarok karna-
gya volt. A budapesti József Artúr Gimná-
zium operastúdiója zenekarát vezette. A
Fővárosi Művelődési Ház operabrigádjának
korrepetitora és zenei kísérője volt.

Emlékeztetünk arra, hogy Baján, ami-
kor egykori tanítóképző intézeti zeneta-

nára, Herr György karnagy, fíradtságára
való hivatkozással lemondott a Bajai
Daloskör vezetéséről, az énekegyüttes
élre került. A húszéves ifjú nagy ambi-
cióval, lelkes buzgalommal, magas szín-
vonalon vezette az énekkart két éven át
(1935-1936-ban) sikeres szereplésekkel,
míg kinevezést nem kapott Csorbatanya-
ra, ahol állami helyettes tanítói állást ka-
pott, így bűcsúznia kellett szeretett da-
loskörétől.

Komponálással is foglalkozott, írt ifjú-
sági daljátékok, dalokat és kórusműveket.
1924-ben szerzői estet rendezett Baján.

Felesége – Várdy Sarolta – magán-
ének-, zongora- és szolfézsztárnár, hangver-
senyző énekművész, lánya Sass Szylvia
híres-neves operanékes.

Felejthetetlen földünk hamvait a kelen-
földi urnatemetőben helyezték végső
nyugalomra. A bajaisik is megőrzik un-
nak a kiváló zenésznek az emlékét, aki
mindig örömmel és büszkeséggel vállal-
ta „bajaiságot”, akit nem felejtett el szül-
ővárosa.

Bánáti Tibor

Középeurópa

Némely igen értelmes értelmiségiek
még mindig elmélkednek azon, hogy
Kelet-Európában vagy Közép-kelet Eu-
rópában vagyunk-e. Ez a „kelet-tudat” a
múltból maradt, abból az időből, mikor
a Szovjetunió vuzalussai voltunk. Bi-
zony, szörnyű háború és keserves, fél
évszázados béke után hasadt fel a vas-
függöny, ami keletet és nyugatot elvá-
lasztotta.

Vagyis nem kell hagyományt őrizni.
Nem vagyunk keleten. A NASA légi fel-
vétele alapján készült térkép szerint Köz-
ép-Európa földrajzi középpontja a Cse-
pel-félsziget északi csúcsa.

A Ferenczi Zoltán által – „szakfőriak
közreműködésével” – szerkesztett MDN-
TUDÓ KISLEXIKON-t 1913-ban adták ki.
Tehát a millennium után (tények,
ezeréves tapasztalatok birtokában), és
1920 (a trianoni béke-diktátum előtt)
adták ki. A lexikon egy tíz évszázados,
sok mindent megtapasztalt ország
tényadatát tartalmazza.

A 349. oldalon: „Közép-Európa Hol-
landia, Német Birodalom, Svájc, Ausz-
tria, Magyarország.”

Különbözik az iskolás térképen is meg-
lehet győződni arról, hogy ezer- és egy-
száz évvel ezelőtt meglepedtek
Európa szívében. Az Árpád törzsből
való honalapítók nevét – sok vibart, Gim-
nát, megszállást megérve – számos tele-
pülés őrzi. Például: Tevel, Üllő, Jutas,
Tass, Solt, Fajszt, Taksony fejedelem ne-
vét.

Élődeinket gyorsan fogadta be az eu-
rópai „felső ezer” – vagy már korábban
is odatarítottak.

Árpád nagyfejedelem fia, Solt fejede-
lem, unokája Taksony fejedelem, déd-
unokája Géza nagyfejedelem, ökunokája
Szent István – Krisztus után egyeztető a
magyarok király.

Géza Saroltát, a szomszédos Erdély
urának lányát vette feleségül. Vejei: Aba
Sámuel (később magyar király) I. Boleszláv
lengyel herceg, Orseolo Ottó velen-
cei dóze.

Géza fiának, I. (Szt.) Istvánnak (Bol-
dog) Gizella bajor hercegnőt választotta.
A kézfogóra a kellemetlen apa, Civa-
kódó Henrik halála után került sor. Ist-

ván sógora (Szt.) II. Henrik német-ró-
mai császár volt. Így megszűntek a
határtíri csatározások s a magyar „ka-
landozások”, Árpád nagyfejedelem örök-
kisei hont alapítottak Európában.

Az Árpád-háziak bizonyára hasznát
látták a sógorász-komasság révén szer-
zett távolabbi rokonságot is. Gizella ki-
rilyné édesanyja a portugál Burgund-di-
nasztiából származott. A trónörökös,
Szent Imre jegyese vagy felesége bizán-
ci hercegisasszony volt, Imréről keveset
írnak a krónikások. Rokon még a
minden oroszok fejedelme, I. Vlagyimir
is. Premiszlava nevű leánya Géza nagy-
fejedelem testvérének, Mihálynak a me-
nye.

Különbözik Vlagyimir úry kaparinája
meg a teljes hatalmat az óriás orosz biro-
dalom felett, hogy megöli testvérét.
Mégis: szenté avatják halála után.

Ennyi szenté egy családban, néhány év-
tized leforgása alatt. Miféle család ez?

A korai középkorban a vértünk, ké-
sőbb a magunk anyargató, önmegtar-
tató, a világ dolgai fölül imába mene-
kítő, tehát az áldozatot hozók hitték,

hogy haláluk után Isten ármádiájába kerülnek, s őt szolgálhatják mindörökké.

Az Árpád-ház idejében azokat tartották életükben szentnek, illetve azokat avatta haláluk után szentté a római pápa, akik személyükben feddnetlenek voltak, és az Isten által reájuk bízott feladatokat olyan jól, „csodásan” intézték, mint rajtuk kívül senki.

Tehát a latin „sanctus”, magyarul nagszerű, kiváló, fenséges. Így: Szentföld, Szent Jobb, szentmise, szentgyónás, Szent Korona.

Első szentjeink a Kárpát-medencében: István király, Imre herceg és Gelért csanádi püspök. Ez utóbbi nem magyar. Gerardus a Sagredok családjából, velencei patricius. A legenda szerint véletlenül – helyesebben Isten akarataiból – tulajdonképpen a Szentföldre igyekezett téríteni a pogányt. De a hajója elsüllyedt. Szerencsés megmenekülése után barátai tanácsára a magyarokhoz, István királyhoz jött. Előbb az udvarban, a királyfi nevelésével szolgált, majd az Alföldre, a pogány néphez ment prédikálni, keresztelni, tanítani. Bizo-

nyára szerették. A szájhagyomány szerint lobbanékony ember volt, de ha néha megázott, netán megütött valakit, tüstént bocsánatot kért. Mindjög sokan várokoztak a keresztelésre. Az ünnepélyes szertartást azután vidám lakoma végezte. Az is feljegyezték, hogy a rekkenő nyári hőségben jégen hűtette a miséort. Szerették, így lett magyar szent.

Jöttek Isten szolgálói a környező országokból, a királyi család kedvezett nekik. Bajor Gizella – udvarhölgyei segítségével – elkészítette a csodálatosan szép miseruhát, melyet később koronázási palástnak használtak, a csodálatos módon ma is múzeális kincstünk.

István többek között – a Képes Krónikát idézve „Óbudán templomot épít a kanonoknak”, Veszprém-völgyben leendő menyének – szállásul az esküvőig – görög apácák házáit, az akkor Szent Márton hegyének nevezett Pannonhalmán pedig megalapította a bencés főpápstágot. Ezeregyszáz év után ma is a vallás-és erkölcsoktatás fellegvárát.

Az Árpád-házak világosan látták, hogy az Egyház szolgálói nélkül az egész

Európa pusztákon száguldo lovasnómádok vadászterülete maradt. Mindazon mesterség, melyet manapság „értelmiséginek” nevezünk, a papok és szerzetesek feladata volt. Az építkezéstől az orvoslásig, a törvények megszerkesztésétől a diplomáciáig, mindent végeztek, ami nekik végezni rendeltetett. Mivelhogy rajtuk kívül más írni – olvasni se tudott.

Aztán jöttek a nehéz idők, helbáborúk, határvillongások, idegen hatalmak megszállása. Csakúgy, mint szerzte Európában. Ránktörték a tatárok, törökök, trianoni béke, Hitler SS-katonái, otthonosan berendezkedő szovjet seregek. Mentek volna mindannyian tovább, nyugatra. Hadizsákmányért – csakúgy, mint szerzte Európában.

Mi megvettük házunkat az ősi gyepűn, s a népvándorlások hullámverése elakadt rajtunk.

Itt vagyunk Közép-Európában. S jó nekünk itten. Európának is jó, hogy itt vagyunk.

Külfel Lea

Konferencia az alföldi borokról

Július 10-én szakmai konferenciát rendezett a Csongrádi, a Hajós-Bajai és a Kunsági Borvidékek által nemrégiben létrehozott ún. Duna Borrégió Soltvadkerten, a Művelődési Házban. Berkecz László, a települési polgármestere megnyitó beszédében kifejtette: a régió mikroklímája a szőlőből, a borból építkezik, egész életünk ehhez a szakmához kötődik. A polgármester kiemelte: a térségben kiváló borok vannak, s a városban a termelők 99,8 százaléka becsületesen gazdálkodik, egyáltalán nem foglalkozik borhamisítással.

Az ország bortermelő területei között a Duna Borrégió jelentős helyet foglal el, ám a térség fejlődéséhez új kommunikáció, új imázs és komplex turisztikai termékfejlesztés szükséges – mondta előadásában dr. Botos Ernő, az FVM Szőlészeti és Borászati Kutató Intézetének igazgatója. A mezőgazdasági tudományok kandidátusa szerint meg kell tartani a jelenlegi ültetvényeket, ugyanakkor az elkövetkezendő húsz évben

elkerülhetetlen lesz a komoly rekonstrukció, amikor is az ültetvények háromnegyedét le kell cserélni, további koncentrálni kell a nagy fajtaszámot. Ez a folyamat azonban már beindult, ugyanis jelenleg a térség öt vezető szőlőfajtája alkotja a teljes termés közel 80 százalékát.

Sümei József, a Hajós-Bajai Borvidék Hegykészeti Tanácsának elnöke előadásában kifejtette: sajnálatos módon a központi pénzekből a Duna Borrégió aránytalanul kevés forráshoz jut, ezért túl sok jórán nem számíthatunk, saját erőnkkel kell kilábalnunk nehéz helyzetünkől. Sümei József javaslatot tett egy, a térség termelőinek bevetéseiből működő közös marketingalap létrehozására, amely anyagilag is segíthetné a térség borainak egyetemes kereskedelmi fellépését, s eladásösztönzést.

Bajai Honpolgár	
2003. augusztus	2003. augusztus 10. (hétfő)
Városterületi és Kányeztetési Lap	
Magylenk minden hónap első napján ISBN 1416-4469	
http://www.bajaihonpolgar.hu/bajaihonpolgar/mutato.htm	
Szerkesztő a szerkesztőbizottság	
Felkészítette: Bécsi Tibor	
Tagjai: Bécsi Tibor, dr. Dániel József, Néz Anikó, Kovács Zita, dr. Laki Ferenc, Sárossy József, Schmidt Antal	
Tervező szerkesztő: Barna Szabolcs	
Lapalapító és kiadó: Újvárosi Általános Művelődési Központ	
Postacím: 6500 Baja, Olvány Imre u. 14.	
Fenntartó: Bajai Honpolgár Alapítvány	
Az alapítvány számlavezető bankja: OTP Kereskedelmi Bank Rt. Bajai Fiókja 11732033 Bajai Honpolgár Alapítvány 20030119	
Nyomdai munkák: Arctul Nyomda Kft. Baja, Anla u. 15. Tel.: 79428-944	
KÉZIRATOT, FÉNYKÉPET NEM ÖRZÜNK MEG ÉS NEM KÜLDÜNK VISSZA.	